

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

35E JAARGANG

WOENSDAG 13 SEPTEMBER 1950

No. 1740

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;
F. de Vries; C. van den Berg (secretaris).*

Redacteur-Secretaris: A. de Wit.

Assistent-Redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

*J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;
F. Versichelen.*

*Gegevens over adressen, abonnementen enz. op de laatste
bladzijde van dit nummer.*

INHOUD:

	Blz.
De artikelen van deze week	731
Sommaire, summaries	731
Lonen en prijzen door <i>Mr Dr A. A. van Rhijn</i> ..	732
Romantiek en realisme in Straatsburg door <i>P. J. S. Serrarens</i>	734
De eerste stap op de weg naar een nieuwe pachtwet door <i>Mr L. J. Schiethart</i>	736
Indrukken uit Birma door <i>Prof. Dr H. J. Frietema</i> ..	738
Ingezonden stukken:	
De betekenis van de visserij voor de voedselvoorziening door <i>Dr J. H. van Stuijvenberg</i> en <i>A. G. U. Hildebrandt</i> met naschrift van <i>Ir C. Kuiper</i>	741
London Letter door <i>Henry Hake</i>	743
Internationale notities:	
Engelslands handel met het Oostelijk blok	744
De wereldproductie van ruwe olie in het eerste halfjaar 1950 ..	745
Geld- en kapitaalmarkt	745
Statistieken:	
Bankstaten	746
Stand van 's Rijks Kas	747
Tinproductie	747
Werkloosheid en werkverruiming in Nederland	747

DEZER DAGEN

heeft de Nederlandse Regering een besluit ten opzichte van de lonen en prijzen genomen. Een loonsverhoging van 5 pCt — gelimiteerd tot collectief geregelde inkomens uit loonarbeid van maximaal f 3.600 — is verplicht gesteld, een prijzenstop niet ingevoerd. Bepaalde voor de kosten van levensonderhoud essentiële prijzen zullen nauwlettend worden gevolgd, verhoging van subsidies op bepaalde levensmiddelen zal plaatsvinden.

Zo luidt het besluit, waarvan tevoren kon worden gezegd, dat het nooit iedereen zou kunnen bevredigen. Is het daarbij gebleven?

Heeft men te weinig bedacht, dat een groot, en nog onverzwakt stuk van de moderne economie — om van de sociologie te zwijgen — op de psychologie berust? Dat het de werkgeversorganisaties bij een globale verplichte loonsverhoging naar de keel zou wellen, het was te verwachten; het is zelfs bij een kalme brief gebleven. Dat iedere individuele loontrekker deze loonsverhoging zou zien als een druppel op een gloeiende plaat, het was te verwachten; in elk geval aanvaarden de betrokkenen het voorlopig als meegenomen.

Maar waarom dat getal van f 180, dat in de reacties een zaak van geweldige consequenties voor de nationale economie verkleint tot proporties, alsof een zwaarwichtige oom zijn neefjes op het zakgeld bedilde? Van arbeiders- en werkgeverszijde is men over deze limitering meteen gevallen onder het aanvoeren van gewichtige sociale en economische argumenten. Maar, of het besluit zal staan of vallen, te betrouwen blijft de psychologische uitwerking, waardoor een groot principieel besluit lijkt te verlopen in een gesputter over een bedrag.

Heeft de leiding van de centrale der vakverenigingen in Groot-Brittannië de gemoedsstemming verkeerd gepeild? Haar voorstel tot aanvaarden van beperking van eisen tot loonsverhoging is door de gedelegeerden verworpen. Hier schijnt men tussen twee stoelen te zijn gevallen, althans volgens latere commentaar. Eerst had de gedachte voorgezet van stringente terughouding, later van een soepeler politiek, onder erkenning van de gedachte, dat beperking geboden was. De gedelegeerden hebben, misschien om duidelijk te maken, dat zij in elk geval tegen het eerste waren, in meerderheid tegengestemd. Vergaderen is één van de veelvuldigste moderne bezigheden: de sociale psychologie, een vak waarover men zich als leek moeilijk een voorstelling kan maken, moet blijkbaar op de prioriteitenlijst.

Kan men het van de Fransen leren? Men zou het haast zeggen, als men de verslagen van de laatste redevoering van de Minister-President Pléven leest. De prijzen moeten worden gestabiliseerd, de ernstigste achterstanden in het loonniveau aangevuld, de Franse Regering zal een voorstel indienen om tot internationale organisatie van de prijsbeweging op de internationale goederenmarkten te komen. Zo klinkt het als een fanfare en men heeft meteen een vinger — en een plan — gereed om naar buiten te wijzen.

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering-Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.

Aanpassing

van ondernemingspensioen- en
spaarfondsen aan de (komende)
nieuwe wettelijke bepalingen ●

Kantoor: Bellevuestraat 2, Dordrecht, Telefoon 01850 - 5346

Groothandel

DEZE WEEK:

★ Harder werken strafbaar

★ Prijscontrôle

★ Iedere week zeer veel nieuwe gevraagde offertes
en aanbiedingen van binnen- en buitenland.
Plaats voor export een aanbieding in de rubriek
TRADE OPENINGS.

Abonnementsprijs f 15.— per jaar

KON. NED. BOEKDRUKKERIJ H. A. M. ROELANTS SCHIEDAM

AMSTERDAMSCH E BANK N.V. - INCASSO-BANK N.V.

MAANDSTAAT PER 31 AUGUSTUS 1950

ACTIEF

Kas, Kassiers en Deggeldeningen f	34.100.194,66
Nederlands schatkistpapier	697.866.200,—
Ander over- heldspapier	27.481.000,—
Wissels	23.914.040,89
Bankiers in bin- nen- en buitenl.	36.656.055,55
Effecten en syn- dicaten	9.027.550,86
Prolongatiën en voorschotten tegen Effecten	25.222.528,31
Debiteuren	297.742.315,69
Deelnemingen	7.235.184,20
Gebouwen	4.000.000,—
	f 1.163.245.070,16

PASSIEF

Kapitaal	70.010.000,—
Reserve	34.500.000,—
Bouwreserve	4.000.000,—
Deposito's op termijn	91.093.908,87
Crediteuren	922.679.034,69
Geaccepteerde wissels	18.625,15
Diverse rekeningen	40.943.501,45

f 1.163.245.070,16

R. MEES & ZONEN

ANNO 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

ROTTERDAM

's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen,
Amsterdam (alleen Assurantie)

Nationale Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken



HAV BANK - SCHIEDAM

COLLECTIEVE
PENSIOEN-VERZEKERING

met papier geïsoleerde kabels
voor zwakstroom en sterkstroom

koperdraad en koperdraadkabel

kabelgarnituren, vulmassa en olie

NK F

N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK
DELFT

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK.

Mr Dr A. A. van Rhijn, *Lonen en prijzen.*

Niemand is met de beslissing van de Regering inzake lonen en prijzen geheel tevreden, maar er is ook niemand, die kans heeft gezien een beter voorstel te doen. Dit is o.a. een gevolg van vele onbekende factoren, zowel internationaal als nationaal. Beslissingen op lange termijn konden dan ook niet worden genomen. Schr. laat de argumenten ten gunste van de loonsverhoging zowel als de bezwaren daartegen nog eens de revue passeren, waarna ingegaan wordt op de vraag, of de vastgestelde loonsverhoging bij algemene vergunning moest worden toegestaan dan wel verplicht moest worden opgelegd. Vervolgens bespreekt schr. het prijsprobleem, waarbij tussen 4 verschillende mogelijkheden wordt onderscheiden: een prijsstop, een prijsbeheersing van alle artikelen, een prijsbeheersing van een aantal voor het levensonderhoud belangrijke artikelen en een prijsbeïnvloeding. Tenslotte maakt schr. enkele opmerkingen over de gevolgen der devaluatie, de ontwikkeling der werkloosheid en der arbeidsproductiviteit.

P. J. S. Serrarens, *Romantiek en realisme in Straatsburg.*

Inzake het vraagstuk, Europa te maken zonder Engeland of het niet te maken terwille van Engeland, meent schr., dat, als het enigszins kan, Europa moet worden gemaakt met Engeland. Voor de Raad van Europa is het constitutioneel van het grootste belang, of het eerste supranationale gezagslichaam, vervat in het plan-Schuman, los van Straatsburg komt te staan of er een organische binding mee zal hebben. Om die binding te verzekeren moet het statuut worden herzien. Schr. hoopt ten eerste, dat het hiertoe door Mej. Dr Klompé gedane voorstel, dat door de Assemblee werd aanvaard, genade zal vinden bij het Comité van Ministers. In dit verband wijst schr. op het gevoel van malaise, dat zowel in de Assemblee als bij het Comité van Ministers bestaat.

Mr L. J. Schiethart, *De eerste stap op de weg naar een nieuwe pachtwet.*

In 1947 werd een commissie ingesteld, die tot taak had de Regering van advies te dienen over de vraag, welke de meest gewenste wetgeving is op het stuk van pacht, gezien de ervaringen, welke zijn opgedaan sinds de invoering van de Pachtwet 1937. Deze pachtcommissie heeft een rapport het licht doen zien, waarin zij haar bevindingen heeft neergelegd. Het bevat een voorontwerp Pachtwet en een toelichting hierop. Als algemene tendentie kan men constateren, dat de oplossing wordt gezocht in een handhaving — en op sommige punten uitbreiding — van de bescherming van de pachter, zoals deze in het thans geldende Pachtbesluit 1941 is verankerd. Schr. bespreekt in dit artikel de belangrijkste punten van de voorstellen der commissie.

Prof. Dr H. J. Frietema, *Indrukken uit Birma.*

De oorlog heeft een uiterst ongunstige invloed uitgeoefend op de economische toestand van Birma. Schr. wijst o.a. op de aangerichte verwoestingen, de gebrekkige vervoersmogelijkheden en op de schaarste aan vee, die ernstige consequenties heeft voor dit land met zijn nog bijna volkomen agrarisch karakter. In het algemeen is het peil, waarop de rijstcultuur wordt beoefend, laag te noemen: de opbrengsten per oppervlakte-eenheid laten veel te wensen over, de productiemethoden kunnen achterlijk worden genoemd, de arbeidsproductiviteit is laag. De landbouwvoorlichting en de creditvoorziening laten zowat alles te wensen over. De Regering van Birma tracht nu de oprichting en de ontwikkeling van coöperaties krachtig te bevorderen. De grootste moeilijkheid, waarvoor de Birmese Regering zich gesteld ziet, is de orde en de rust in het land te herstellen.

SOMMAIRE.

Mr Dr A. A. van Rhijn, *Les salaires et les prix.*

L'auteur commente dans cet article le problème des salaires et des prix aux Pays-Bas à l'occasion de la décision prise par le Gouvernement relative à une augmentation imposée de 5 p.c. sur les salaires. L'auteur souligne que personne n'est complètement satisfait de la mesure gouvernementale mais que d'autre part personne n'a été à même de faire une meilleure proposition.

P. J. S. Serrarens, *Romantisme et réalisme à Strasbourg.*

Du point de vue constitutionnel, il est de la plus grande importance pour le Conseil de l'Europe de savoir si le plan-Schuman sera exécuté indépendamment de „Strasbourg" ou bien s'il y sera lié organiquement. Pour assurer la coordination, le statut devrait être revu. L'auteur espère vivement que le projet introduit par les Pays-Bas trouvera grâce devant le Comité des Ministres.

Mr L. J. Schiethart, *Le premier pas sur le chemin qui conduit à une nouvelle loi sur le fermage.*

Une commission consultative a été installée en 1947, qui avait comme tâche de faire une étude, à l'intention du Gouvernement, afin de connaître la meilleure législation sur le fermage, compte tenu des expériences acquises depuis la loi sur le fermage de 1937. Cet article commente les plus importants points préconisés par la commission.

Prof. Dr H. J. Frietema, *Impressions en Birmanie.*

La guerre a exercé une influence extrêmement fâcheuse sur la situation économique en Birmanie. L'auteur souligne e.a. les destructions, les moyens de transport défectueux, le manque de bétail qui a de graves conséquences pour ce pays presque exclusivement agricole. On peut dire en général que le niveau de la culture du riz est assez bas. La plus grande difficulté à laquelle le Gouvernement doit faire face est le rétablissement de l'ordre et de la sécurité.

SUMMARIES.

Mr Dr A. A. van Rhijn, *Wages and prices.*

On the occasion of the Government's decision to an obligatory rise in wages of 5 per cent. this article deals with the problem of wages and prices in the Netherlands. It points out that nobody is fully satisfied with the government's decision, but on the other hand nobody saw his way to make a better proposition.

P. J. S. Serrarens, *Romanticism and realism in Strasbourg.*

For the European Council it is constitutionally of the greatest importance whether the Schuman plan will be separate from Strasbourg or whether it will be organically bound to it. In order to ensure this binding the statute should be revised. It is hoped that the Netherlands proposal to this effect will be favourably received by the Committee of Ministers.

Dr L. J. Schiethart, *The first step towards a new lease act.*

In 1947 a commission was instituted for the purpose of advising the Government on the question as to what would be the most desirable lease legislation vis-à-vis the results of the Lease Act of 1937. The writer discusses the most important points of the commission's proposals.

Prof. Dr H. J. Frietema, *Impressions from Burma.*

Economic conditions in Burma have been highly unfavourably affected by the war. The writer reviews the devastations, the defective means of transport and the shortage of cattle, which has serious consequences for this country, which still has a practically entirely agrarian character. Generally speaking, rice growing is on a low level. The greatest difficulty faced by the Burmese Government is the restoration of order and quiet in the country.

LONEN EN PRIJZEN.

Het is met de beslissing, die de Regering de vorige week inzake lonen en prijzen heeft genomen, een eigenaardig geval. Blijken de publicaties is niemand er geheel mee tevreden. Maar er is ook niemand, die kans heeft gezien een beter voorstel te doen. Naar mijn mening is dit o.a. een gevolg van vele onbekende factoren, waarvoor de Regering bij deze beslissing stond. Zowel internationaal als nationaal varen wij economisch op het ogenblik in de mist.

Internationaal zijn sedert enige maanden de prijzen van de grondstoffen op de wereldmarkt zeer sterk gestegen. Voor Nederland, dat slechts zeer weinig grondstoffen voortbrengt (steenkolen, zout en sedert kort ook olie), is dit een ernstig economisch nadeel. Waar wij zoveel meer voor de grondstoffen moeten betalen, is onze ruilvoet slechter geworden. Niemand weet hoever dit proces zich verder zal voortzetten. Zal er een kentering in de prijzen van de grondstoffen komen, doordat de internationale politieke hemel opklaart? Indien niet, zal dan op de wereldmarkt een vrije strijd om de beschikbare grondstoffen worden gestreden? Zo neen, hoe kan dan door samenwerking der betrokken landen een systeem van allocatie volgen? In hoeverre wordt het thans gevolgde systeem der liberalisatie daardoor doorkruist? Zo kan men gemakkelijk nog geruime tijd met vragen doorgaan.

Het antwoord op al deze niet te beantwoorden vragen is uiteraard ook *nationaal* voor ons land van beslissende betekenis. Voorts is van niet gering belang de vraag, welk deel van de productie-apparaat voor defensiedoeleinden zal worden opgeëist. Maar ook hier verkeren wij nog geheel in het onzekere. Grote defensieorders van het Rijk zullen moeten worden betaald. Welke financiële politiek zal daarbij worden gevolgd? Zullen de belastingen worden verhoogd? En welke gevolgen zal dit alles hebben voor onze betalingsbalans, voor onze kapitaalvorming, voor de investeringen?

Ook hier schijnt het maar beter om het stellen van vragen te staken. Want het medegeedeelde laat wel voldoende zien, dat bij de genomen maatregelen inzake lonen en prijzen geen beslissingen op lange termijn konden worden genomen, omdat de toekomst daarvoor te veel in nevelen is gehuld. Er kon slechts met een beperkt aantal bekende factoren worden gecordeeld.

Loonsverhoging.

Een van die factoren is, dat sedert het begin van dit jaar de kosten van het levensonderhoud boven het loonpeil zijn gestegen. Op 15 Juli van dit jaar bedroeg de achterstand sedert September 1949 4 pCt. Bovendien is het niet waarschijnlijk, dat de stijging van de kosten van het levensonderhoud in de naaste toekomst door een daling zal worden gevolgd. Eerder is het tegendeel te verwachten. Terwijl de seizoensverhoudingen ieder jaar een neiging tot daling van de kosten van het levensonderhoud vertonen gedurende de maanden Juni tot September, o.a. door het beschikbaar komen van goedkopere aardappelen, groente en fruit, valt in het najaar juist veelal een stijging te constateren. Ook is aannemelijk, dat de duurder ingekochte grondstoffen geleidelijk meer hun invloed zullen doen gelden op de prijzen in de kleinhandel. Men dient er zich daarbij rekenschap van te geven, dat tegenover de relatieve achteruitgang der arbeiders de winsten van het bedrijfsleven een bevredigend resultaat tonen. De over 1949 gepubliceerde jaarverslagen spreken hier een niet onduidelijke taal. Ook de verzamelde statistische cijfers tonen, dat de winsten en investeringen belangrijk zijn gestegen. Uiteraard moet men bij het beoordelen van deze gegevens voorzichtig zijn. Wanneer ruimere winsten tot ruimere investeringen leiden, dan is dit uiteraard economisch een gewenst resultaat, waar de besparingen van particulieren zijn afgenomen, het middel

om de institutionele instellingen meer in het risico-dragend kapitaal te doen delen nog niet is gevonden en onze industrialisatieplannen alleen kunnen slagen bij voldoende kapitaalvorming. Ook zal rekening moeten worden gehouden met het feit, dat de hogere winsten slechts schijnwinsten zijn, in zover als zij moeten worden gebruikt om de hogere productiekosten van in prijs gestegen grondstoffen op te vangen. Dit alles neemt evenwel niet weg, dat, waar uit de beschikbare gegevens de conclusie mag worden getrokken, dat in de latere jaren het aandeel der arbeiders in het nationale inkomen voortdurend dalende is en dat der ondernemers voortdurend stijgende, van arbeiderszijde hieruit terecht een argument voor loonsverhoging werd geput. De hier geschetste verhouding heeft in de laatste maanden ernstige sociale spanningen doen ontstaan. De stijging der arbeidsproductiviteit en de rustige ontwikkeling van het bedrijfsleven zouden worden geschaad, indien men deze spanningen verder had laten verergeren.

Tegenover deze argumenten ten gunste van een loonsverhoging staan uiteraard ook bezwaren.

Het meest voor de hand ligt het bezwaar, dat een loonsverhoging, de in het economisch leven reeds aanwezige tendenties tot prijsstijging verder prikkelt. Aangenomen mag worden, dat een loonsverhoging van 5 pCt, die geheel wordt doorberekend, over de gehele linie een prijsstijging van een paar procent betekent. Intussen zal de doorberekening niet in alle bedrijfstakken mogelijk zijn, waardoor het percentage wordt gedrukt. Voorts mag in een aantal gevallen ook worden gerekend met maatregelen van efficiency om de kosten der loonsverhoging te compenseren.

Ook onze betalingsbalans is met een loonsverhoging op dit ogenblik weinig gediend. Het gunstige aspect, dat onze betalingsbalans in de tweede helft van het vorige jaar toonde tengevolge van de ongekend hoge uitvoer van landbouwproducten en het vrijkomen van de uitvoer naar Duitsland, heeft zich helaas in het eerste deel van dit jaar niet gehandhaafd, al toont het Julicijfer met een dekkingspercentage van 70 tegen 62 in Juni gelukkig een aanmerkelijke verbetering. Van het gezichtspunt van onze betalingsbalans uit moet derhalve een verzuim van der consumptie worden vermeden. Hierbij mag evenwel niet worden voorbijgezien, dat de consumptie zich in ons land reeds geruime tijd in dalende lijn beweegt. Er is thans reeds een verlaging van de consumptie-index van 4 pCt vergeleken bij 1948. Door de toegekende loonsverhoging ontstaat derhalve slechts een geringere consumptie-beperking dan anders aanwezig zou zijn geweest. Door de devaluatie zijn de grondstoffen en hulpmiddelen, die wij uit de dollarlanden moeten betrekken, aanmerkelijk in prijs verhoogd. De uitvoer op de grondslag der verhoogde invoerprijzen volgt pas later. Wellicht dat deze factor een verdere verbetering van het percentage mag doen verwachten.

Vergunning-verplichting.

De vraag, of de vastgestelde loonsverhoging bij algemene vergunning moest worden toegestaan dan wel verplicht moest worden opgelegd, heeft heel wat discussies uitgelokt.

Hierbij moeten vier vormen worden onderscheiden: 1e. de vergunning; 2e. vergunning met aanbeveling van de werkgevers en Regering, onder bepaling, dat bij conflicten in een bepaalde bedrijfstak het College van Rijksbemiddelaars een bindende beslissing kan nemen; 3e. verplichting, met de mogelijkheid, dat het College van Rijksbemiddelaars voor een bepaalde bedrijfstak, waarin de loonsverhoging tot ernstige economische moeilijkheden zou leiden, dispensatie van de verhoging verleent; en 4e. verplichting zonder meer.

In de besprekingen tussen de Stichting van de Arbeid en de Interdepartementale Loon- en Prijscommissie is het verschil vooral gegaan tussen de vormen onder 2e. en

3e. Principieel is er tussen deze beide groot verschil, maar praktisch is niet van een zo grote tegenstelling sprake. In het eerste geval staat de vergunning voorop, maar kan het College van Rijksbemiddelaars de loonsverhoging verplicht voorschrijven. In het andere geval staat de verplichting voorop, maar kan het College een uitzondering maken. In beginsel is naar mijn mening het vergunningssysteem juist. De lonen zijn in de eerste plaats een zaak van de werkgevers en arbeiders in de betrokken bedrijfstak en het is gewenst, dat dit overleg zoveel mogelijk wordt gestimuleerd. Een algemene verplichting tot loonsverhoging scheidt niet de noodzakelijkheid van dit overleg. Voorts is er gevaar, dat de Regering op deze wijze een verantwoordelijkheid gaat dragen, die zij niet op zich kan nemen. Want bedrijfstakken, die de verhoging niet kunnen dragen, zullen de Regering voor hun moeilijkheden verantwoordelijk kunnen stellen. Bij de vorige loonronde werd dan ook het vergunningssysteem toegepast. Dat hiervan thans werd afgeweken, heeft verschillende oorzaken. Nieuwe uitvoerige besprekingen in de diverse bedrijfstakken zouden weer veel tijd in beslag hebben genomen, terwijl de urgentie ener loonsverhoging op goede gronden kon worden bepleit. Bovendien bestond de indruk, dat men van werkgeverszijde minder geneigd was de loonsverhoging aan te bevelen dan de vorige maal. Dat het College van Rijksbemiddelaars een bepaalde bedrijfstak zo nodig van de toepassing der loonsverhoging kan vrijstellen, is een redelijke waarborg, dat daar, waar het economisch niet kan, een uitzondering zal worden gemaakt. Het toch willen forceren van een dergelijke loonsverhoging zou immers in de betrokken bedrijfstak een belangrijke vermeerdering der werkloosheid kunnen betekenen, waarmede ook het belang der betrokken arbeiders niet zou zijn gediend.

Het prijsprobleem.

Bij het prijsprobleem komen wij aan de eigenlijke kern van het vraagstuk lonen en prijzen, zoals het zich thans voordoet. Ook door vele arbeiders wordt het aldus gevoeld. Telkens kan men de opmerking horen, dat een loonsverhoging waardeloos is wanneer zij toch weer spoedig door een prijsverhoging wordt achterhaald. Het is dan ook begrijpelijk, dat juist het prijsprobleem in de discussies zo op de voorgrond treedt.

Om misverstanden te voorkomen, lijkt het mij gewenst om ook hier weer tussen verschillende mogelijkheden te onderscheiden. Men kan namelijk streven naar: 1e. een prijsstop; 2e. een prijsbeheersing van alle artikelen; 3e. een prijsbeheersing van een aantal voor het levensonderhoud belangrijke artikelen; en 4e. een prijsbeïnvloeding. Ik vrees, dat het onvoldoende onderscheiden in de discussies van de laatste tijd heel wat verwarring heeft veroorzaakt.

Bij een *prijsstop* denkt men aan de mogelijkheid, dat iedere verdere prijsverhoging wordt tegengegaan. Het is duidelijk, dat dit een onmogelijkheid is. De oorzaken der huidige prijsstijging zijn in de eerste plaats internationaal. Nederland alleen kan daarin geen verandering brengen. Van fabrikanten, die hun grondstoffen voortdurend duurder moeten inkopen, kan men niet verwachten, dat zij hun producten tegen steeds grotere verliezen afzetten. Zo gezien, is de prijsstop dus een onmogelijkheid. Men kan — daargelaten of dit gewenst is — zich een prijsstop alleen denken als een tijdelijke maatregel, die voor korte tijd geldt om de eerste schokken op te vangen, onrust onder de bevolking te vermijden en, indien nodig, de Regering de gelegenheid te geven nadere maatregelen te beramen. Bij de devaluatie werd in die zin gehandeld. Evenwel lag de zaak toen eenvoudiger. De devaluatie trof immers niet alle bedrijfstakken, welke importeerden, maar alleen die, welke importeerden uit landen ten opzichte waarvan wij waren gedevalueerd. Hoe dit zij, in ieder geval zouden op de prijsstop al direct, dan hier dan

daar, uitzonderingen moeten zijn gemaakt, zodat het psychologische effect snel zou zijn uitgewerkt.

Bij een *prijsbeheersing van alle artikelen* zou niet een prijsstop worden nagestreefd, maar een zoveel mogelijk afremmen van onnodige prijsverhogingen. Het gehele apparaat van maximumprijzen, distributie en bureaux, dat geleidelijk grotendeels is geliquideerd, zou weer moeten worden ingesteld, met het doel ons loon- en prijsniveau laag te houden en ons voor de gevaren der spiraal te behoeden. Intussen is het van belang er op te wijzen, dat verschillende der argumenten, die destijds voor een algemene prijsbeheersing pleitten, thans niet gelden. Een enorme schaarste als in de eerste jaren na de oorlog aanwezig was, ontbreekt thans. Voorts dreigde destijds het spook der inflatie. Vooralsnog is daarvan gelukkig geen sprake. Dat neemt niet weg, dat de oorlogseconomie, waardoor de wereld thans wordt bedreigd, zodanige vormen kan gaan aannemen, dat wederinvoering van een algemene prijsbeheersing nodig wordt. Maar men moet dan wel weten wat men doet. Het betekent een algehele omhuizing van de economische politiek, welke Nederland in de laatste tijd heeft gevoerd. Het streven was gericht op liberalisatie. Benelux en Europese Betalingsunie zijn belangrijke mijlpalen op de weg naar dit doel afgelegd. Wanneer Nederland als enig land van West-Europa zich weer economisch gaat isoleren, dan heeft dit belangrijke repercussies op de in- en uitvoer. Het buitenland zal niet meer in ons land willen invoeren, wanneer hier slechts een zeer lage prijs kan worden gemaakt, met het gevolg, dat de goederenvoorziening van het Nederlandse volk schade lijdt. Het zeer lage prijspeil hier te lande zal de uitvoer sterk stimuleren, maar deze zal dan moeten worden beperkt, alweer om te vermijden, dat op de binnenlandse markt een te grote schaarste ontstaat. In- en uitvoer zouden op deze wijze dus weer geheel aan banden worden gelegd.

Bij een *prijsbeheersing van enkele noodzakelijke artikelen van levensonderhoud* doen al deze moeilijkheden zich niet, althans in zeer veel geringere mate, voor. De Regering verklaarde zich dan ook bereid tot de vaststelling van prijsregelingen over te gaan, indien zou blijken, dat de prijzen zijn verhoogd boven hetgeen kostprijs technisch verantwoord mag worden geacht. Een andere maatregel, welke de Regering in uitzicht stelt, maar die geen prijsbeheersing betekent en voor alle artikelen zal gelden, is het verbod van onredelijke prijsopdrijving, waarvoor de Prijsopdrivings- en Hamsterwet een behoorlijke wettelijke basis biedt. Aan de economische controledienst zal de daarvoor nodige omvang worden gegeven. Bij een krachtige toepassing kan een dergelijke maatregel veel nut opleveren.

Tenslotte noemde ik als vierde mogelijkheid: *de prijsbeïnvloeding*. Hierbij wordt niet gedacht aan het vaststellen van prijzen en wat daarmee samenhangt, maar aan maatregelen, die langs andere wegen tot prijsverlaging stimuleren. Ook dergelijke maatregelen is de Regering van plan te nemen. Genoemd worden: het tegengaan van ongewenste ondernemersafspraken, die de prijzen kunstmatig hoog houden en daardoor de concurrentie onvoldoende doen doorwerken; het stabiliseren van aan seizoenschommelingen onderhevige prijzen (het opslaan van een artikel als bijv. aardappelen in tijden van overvloed en weder in de handel brengen bij schaarste); het in bepaalde gevallen stimuleren van de invoer (bijv. bevroren vlees) en het afremmen van de uitvoer, wanneer dit nodig is om een te hoog prijspeil te vermijden.

Enkele economische punten.

De hier vermelde beslissingen der Regering raken ons gehele economisch leven. Het zou zeker de moeite waard zijn om op allerlei vragen, die zich in dit verband voordoen, nog nader in te gaan. Het bestek van dit artikel laat slechts toe een drietal punten te noemen.

In de eerste plaats is er aanleiding vast te stellen, dat de *devaluatie* van September 1949 geen ernstiger prijsstijging heeft gehad, dan destijds werd verwacht. Het zijn niet de gevolgen der devaluatie, maar de gevolgen der gespannen internationale verhoudingen, die ons economische zorgen geven. Dat op een devaluatie van ruim 30 pCt een jaar nadien een prijsstijging en loonsverhoging van ongeveer 10 pCt zijn ingetreden, is op zichzelf geen onbevredigend resultaat, vooral niet voor een land als het onze, dat zozeer van invoer afhankelijk is.

In de tweede plaats is het een reden tot voldoening om te kunnen vaststellen, dat het vraagstuk van de *werkloosheid*, dat in het begin van dit jaar algemeen de aandacht trok, weer op de achtergrond is getreden. Van Januari tot September 1950 daalde de werkloosheid van 104.000 tot 56.000. Van Januari tot September in 1949 was er een daling van 80.000 tot 45.000. Percentsgewijze is de daling dit jaar dus iets groter dan het vorige jaar. Het absolute aantal werklozen blijft gering, vooral wanneer men in aanmerking neemt, dat het jaarlijks bevolkingssurplus en de vele tienduizenden gedemobiliseerden ook een onderdak in het productieproces moesten vinden. Er is dan ook geen aanleiding de gegeven loonsverhoging te verdedigen met het argument, dat door een te beperkte consumptie der arbeiders de productie zou dalen en daardoor werkloosheid ontstaan. Wij zijn nog altijd in een periode van „full employment”. Daarom moeten wij eerder de ogen openhouden voor de mogelijkheid, dat een, als gevolg der loonsverhoging, toenemende vraag der verbruikers en een, als gevolg der internationale spanningen, toenemende vraag naar oorlogsmateriaal tot inflationistische prijsstijgingen aanleiding geven, tenzij de productie wordt opgevoerd door overwerk, langere arbeidstijd en hogere arbeidsprestatie.

Hiermede raak ik het derde punt, waarover ik een opmerking wilde maken: de *arbeidsproductiviteit*. Het kan niet genoeg worden herhaald en volgt direct uit onze beschouwingen, dat alles op alles moet worden gezet om een hogere productie te bereiken. Toen 1 Januari van dit jaar tot een loonsverhoging werd besloten, werd algemeen gevoeld, dat deze economisch alleen verdedigbaar was, indien zij werd beschouwd als een „voorschot”, dat moest worden afbetaald met maatregelen tot verhoging der productie. In hoever deze wissel gehonoreerd is, is nog niet met zekerheid vast te stellen. Het cijfer over het eerste kwartaal van dit jaar is gepubliceerd en vertoont slechts de normale stijging. Waar de besprekingen omtrent de verhoging der arbeidsproductiviteit in de verschillende bedrijfstakken pas in de eerste maanden van dit jaar werden aanvangen, zullen volgende kwartaalcijfers pas een duidelijker antwoord kunnen geven op de vraag of een extra-verhoging werd bereikt. Overigens is bekend, dat de arbeidsproductiviteit na de oorlog in vele landen sneller is gestegen dan in Nederland. Wij hebben dus nog niet veel reden ons op de borst te slaan. Het zou eenzijdig en daarom onjuist zijn dit resultaat uitsluitend aan de arbeiders te wijten. Allerlei andere factoren spelen hierbij een belangrijke rol: de mindere hoedanigheid van grondstoffen, het niet voldoende snel kunnen vervangen van verouderde machines, de relatieve toeneming van het administratieve personeel. De noodzakelijkheid van een verdere opvoering der arbeidsproductiviteit moet ook bij deze loonsverhoging weder sterk op de voorgrond worden gesteld. Laten wij hopen, dat ondernemers en arbeiders de handen verder ineen zullen slaan om onze welvaart verder op te voeren.

's-Gravenhage.

Mr Dr. A. A. VAN RHIJN.

ROMANTIEK EN REALISME IN STRAATSBURG.

Zelfs de vrijheidsstrijd, die onze vaders tegen Spanje voerden en die toch het meest van alle perioden onzer geschiedenis tot mythe geworden is, heeft heel wat minder invloed op ons denken en doen dan de grote revolutie op dat der Fransen van de huidige tijd.

Weerklonk het vorig jaar Straatsburg van de roep om de nacht van de 4de Augustus, waarin der soevereiniteitsrechten der Staten op het altaar der Westeuropese eenheid moesten worden geofferd, dit jaar was het de eed in de kaatsbaan, die herhaald moest worden.

Prof. Villey had zijn „Volontaires de l'Europe” opgeroepen en van heel Frankrijk uit kregen de vertegenwoordigers in de Assemblée brieven en telegrammen toegestuurd, die uiteenliepen van korte betogen, die de Raad van Europa het voorbeeld van de Volkenbond voor ogen hielden tot telegrammen als „Europe unifiée aujourd'hui ou russifiée demain, voilà votre écrasante responsabilité” of „faites l'Europe ou crevons” en waarvan de bedoeling was in de Assemblée „de temperatuur op te voeren en de atmosfeer te prikkelen”.

Dit was niet alleen romantiek.

Het ging om het trekken van de scheidingslijn tussen de Staten, die in Europa een supra-nationale autoriteit wilden aanvaarden, al was het dan een supra-nationaal gezag van beperkte, maar reële inhoud en de Staten, die wel samenwerking wilden, maar de eenheid van Europa alleen wilden bereiken door samenwerking en niet al te bindende samenwerking tussen de Regeringen der Westeuropese landen.

„The Observer” stelde enkele weken geleden de vraag, of het niet beter was „to split the convoy”. In het Engelse zog zouden de Scandinavische Staten meezeilen, die even wars van een supra-nationaal Europees gezag zijn als de Engelsen en misschien, al liggen zij op schiereilanden, even insulair denken als zij.

Moesten wij het convooi splitsen? Moest het Verenigd Europa, dat in Straatsburg samenkomt en dat een romp-Europa is, door ons nog verder geamputeerd worden? En is het dan nog sterk genoeg om een kracht, een wezenlijke kracht, te vormen tegenover Sowjet-Rusland?

Sommigen, zoals Graaf Coudenhove-Kalergi, menen, dat onder de huidige omstandigheden „het rijk van Karel de Grote”, dat zou overblijven, in zijn eenheid een grotere kracht zou hebben dan de hele Raad van Europa in zijn verdeeldheid.

Maurice Duverger heeft onlangs in „The Manchester Guardian” het dilemma gesteld, Europa te maken zonder Engeland of het niet te maken terwille van Engeland.

Wij zijn van mening, dat deze beslissing niet lichtvaardig genomen mag worden, omdat zij van geweldige consequenties is. Als het enigszins kan, moeten wij Europa maken met Engeland, dat de banden met de Commonwealth niet behoeft te slaken — evenmin als de continentale Staten de overzeese landen, waarmee zij bijzondere verbanden hebben, uitschakelen —, maar dat in wezen tot Europa behoort.

Dit bleek ook uit Churchill's voorstel tot het vormen van een Europees leger. „Er is geen herleven van Europa, geen veiligheid of vrijheid voor iemand van ons, tenzij wij samen ons onwrikbaar verbinden. Ik vraag van deze Assemblée, aan onze Duitse vrienden de verzekering te geven, dat wij hun veiligheid en vrijheid als even heilig beschouwen als de onze”. Dat is Europees denken.

Dat de Europese weermacht onder Europese democratische controle en met een Europees Minister van Defensie — zoals de resolutie bepaalt, die met overweldigende meerderheid aangenomen is — een kernstuk van een Europees gezag betekent, is aan niemand ontsnapt.

Maar de Assemblée beslist niets, stelt niets in, zij is raadgevend, zij geeft zelfs, op haar eigen risico, ongevraagde raad....

Het voorstel van Churchill heeft een kans gekregen door het plan-Schuman, dit groots initiatief, dat van een beslissende politieke betekenis is ondanks zijn belangrijke economische inhoud. Het plan-Schuman is een stoute greep tot het vestigen van een supra-nationaal gezag. Engeland doet niet mee. Engeland weigerde zich te binden aan een gezag, dat boven dat van *zijn* Regering uit zou gaan. Macmillan, een der beste conservatieve vertegenwoordigers, had een plan-Macmillan tegenover het plan-Schuman gesteld, een uitvoerig, doordacht document, dat zeker getuigde van de wil, mee te werken aan de vorming van een kolen- en staalpool, maar dan zonder dat ene, al-beslissende, het supra-nationale gezag.

Zijn de Engelsen, die gewend zijn, een wereld te beheersen, niet bereid te aanvaarden, dat Europa, zelfs voor bepaalde punten, over iets van Engeland beslist?

Een Engels mijnwerker, Blyton, zei het met zoveel woorden: „Wij zouden niet kunnen aanvaarden, dat het lot van de Engelse kolen- en staalindustrie beslist zou worden door een lichaam buiten Engeland, misschien tegen de wil van het Engelse volk”.

Dat is geen Europees denken. Maar, als het misschien overdreven is, te zeggen, dat de Engelse bull-terrier aan de deur van het Schuman-plan staat te krabben — van het Macmillan-plan is niets terechtgekomen dan een bloedeloos amendement, dat op een nieuwe poging aandringt, om al de voornaamste kolen- en staalproducerende landen er in te brengen en ook daar stemde Labour tegen —, Engeland schijnt wel te willen meewerken in de club, zij het als buitenlid.

Het Schuman-plan nam een overheersende plaats in in de Assemblee, niet alleen om zijn Europese betekenis, maar ook omdat het voor de Raad van Europa constitutioneel van het grootste belang was, of dit eerste supra-nationale gezagslichaam los van Straatsburg zou staan of er een organische binding mee zou hebben. Van Nederlandse zijde wilde men gaarne die binding verzekeren, maar dan moest het statuut worden opengehakt, d.w.z. het openhakken worden voorgesteld. Dit wist Mej. Dr Klompé in de Commissie voor Algemene Zaken te bereiken en de Assemblee aanvaardde dit voorstel, dat de mogelijkheid opent aan speciale commissies van de Assemblee taken op te dragen, die niet uit het statuut voortvloeien en waarbij de gedelegeerden uit de Assemblee worden gekozen.

Het is mogelijk en het is waarachtig te hopen, dat dit voorstel, dat immers in de praktijk alleen de landen bindt, die zich rond Schuman verenigen, genade vindt bij de Ministers. En ze moeten dan tevens maar zeggen, of ze bereid zijn herziening van het statuut toe te staan.

Want hier ligt de kern van het conflict: de Assemblee vergadert in het publiek — voor de ogen en de oren van de wereldpers, — en zij neemt haar beslissingen of liever haar „aanbevelingen” aan met meerderheid van stemmen. Het Comité van Ministers vergadert met gesloten deuren en houdt er veto-recht op na. Maar dat betekent, dat, terwijl men in de Assemblee weet, wie een bepaald standpunt verdedigt en de wereldopinie kan meespreken, men ten aanzien van het Comité van Ministers in het duister tast. Als het antwoord afwijzend of opschortend is, dan weten we nog niet eens, wie er schuldig aan staat. Is het Bevin, is het Lange, is het McBride? Het Comité van Ministers is geen Regering van Europa. Het is niet verantwoordelijk aan de Assemblee. Het is ook geen Eerste Kamer, geen Hogerhuis. „Dan zou er publiciteit zijn en zouden we de verantwoordelijkheden kennen.

Daarom is er een gevoel van malaise aan beide kanten. In de Assemblee, die niet anders kan dan verzet aan te tekenen tegen het Comité van Ministers, dat de leden als een troep onmondigen behandelt: „lastige kinderen”, zei de voorzitter, Minister Sean McBride, in de Assemblee.

Maar er is ook een gevoel van malaise bij het Comité van Ministers. Daar zijn toch zeker mensen bij, die Euro-

pees denken — laten we alleen maar Schuman noemen —, maar die in een gesloten schuitje zitten met mensen, die de Raad van Europa aanvaard hebben zonder er werkelijk aan te willen meewerken.

Dat betekent, dat straks de beslissing valt. Het Comité van Ministers gaat in November in Rome vergaderen: de permanente Commissie van de Assemblee ook. Deze zal dan het tweede deel van de Assemblee bijeenroepen. Met opzet immers is de Assemblee verdaagd, vóór haar tijd — ze mag in totaal maar één maand in het jaar vergaderen — op was. Met opzet, omdat het niet aangaat als de Ministers weer van plan mochten zijn de Assemblee afwijzende, ontwijkende of uitstellende antwoorden te geven, weer braaf te wachten tot een volgend jaar. Dan kunnen we beter nu maar beslissen, er mee op te houden.

De algemene lijn van het werk der Commissies was te streven naar een compromis.

De Commissie voor Algemene Zaken, waarvan Bidault de voorzitter en Guy Mollet de algemeen rapporteur is, had daaraan alle verdergaande voorstellen opgeofferd.

Maar toen de eed in de kaatsbaan niet doorging, waarbij de onthouding van de kant der Benelux en met name van Nederland wel de doorslag heeft gegeven, kwamen Paul Reynaud en André Philip op de laatste dag in de Assemblee met dezelfde radicale voorstellen, die o.a. onmiddellijke stichting van een aantal Europese ministeries en van een Regering eisten.

Het provoceren van een uitspraak onder deze omstandigheden was politiek onverantwoord en de stemming volkomen onzuiver.

Dit was te meer verwonderlijk, omdat de Commissie voor Economische Zaken, waaraan Reynaud als voorzitter en André Philip als een der rapporteurs hun krachten hadden gegeven, voorstellen had ingediend, die wel Europees gericht waren, maar volstrekt niet van radicalisme dropen.

Zij betroffen: volledige werkgelegenheid, waarvoor een programma van de Europese Regeringen wordt gevraagd, vóór November 1950, gebaseerd op het bekende rapport der U.N.-experts, inzake Europese maatschappijen voor de exploitatie van grondstoffen en het scheppen van Europese diensten van algemeen nut, over een Europese organisatie van het transport — waarover Prof. Bonnfous in de Assemblee een opmerkelijke rede had gehouden —, inzake het scheppen van een Europese landbouworganisatie met het oog op organisatie van productie en afzet, inzake samenwerking met de O.E.C.E. en zelfs over de Noordzeevisserij, met verzoek, de conventie van 1946 tegen overbevissing van de Noordzee te ratificeren. Daar schijnt IJsland prijs op te stellen.

Een der belangrijkste onderwerpen was de Europese Conventie inzake *mensenrechten*, die het vorig jaar al klaar was, al waren toen twee punten, dat van het eigendomsrecht en van het recht van ouders op de opvoeding van hun kinderen, in het laatste ogenblik over boord gegooid om het schip der Conventie te redden. De Ministers hebben intussen twee conferenties bijeengeroepen, die hun licht over de Conventie hebben laten schijnen en het geheel werd na nieuwe studie van de Juridische Commissie, die onder de bekwame leiding van Sir David Maxwell Fyfe staat, met inbegrip van de weer aan boord gehesen en nieuw gefatsoeneerde artikelen met bijna algemene stemmen aanvaard.

Een gemengde sub-commissie uit de Juridische en de Sociale Commissies nam het *vluchtelingenvraagstuk* ter hand en sprak zich uit voor een Europees Vluchtelingenbureau, dat dit probleem, dat een Europees probleem geworden is, nader tot oplossing moet brengen.

De Commissie voor Sociale Vraagstukken, die ik de eer heb, te mogen leiden, heeft sinds de zitting van 1949, in samenwerking met het Internationaal Arbeidsbureau, gewerkt aan de voorbereiding van een *Europees wetboek van sociale zekerheid*, waarvan de bedoeling is, niet de

sociale zekerheid in alle landen van West-Europa gelijk te makeh en dezelfde methoden voor te schrijven, maar ze zoveel mogelijk op een gelijk niveau te brengen. De Assemblee, die de voorstellen met overgrote meerderheid aanvaardde daarbij de overweging, dat de Conventie, die een dergelijk wetboek zou vaststellen, op het voorbeeld van de Conferenties van de Internationale Arbeidsorganisatie op driedledige basis moesten berusten, op samenwerking van regeringen, werkgevers en arbeiders.

De coördinatie der sociale verzekeringen is uiteraard een factor van aanpassing van de sociale lasten, wier betekenis voor het prijspeil door niemand wordt ontkend.

Het is onmogelijk over al deze vraagstukken op korte termijn van de Ministers uitsluitsel te vragen. Zij zouden zich terecht verweren met het adagium: *ad impossibilia nemo tenetur*.

Maar het Bureau van de Assemblee zal met bekwaame spoed een aantal test-cases uitzoeken, waarop men antwoord verwacht in November.

En om te voorkomen, dat de Ministers straks voor een bui staan, die ze niet hebben zien aankomen, zal in de Parlementen de zaak vóór November aan de orde worden gesteld, opdat ons niet het verwijt treft, dat Sean McBride aan de Assemblee richtte, dat we eigenlijk geen recht hadden te mopperen over die tyrannen van het Comité van Ministers, daar zij immers in ieder land van het Parlement afhankelijk waren.

Ieder land heeft inderdaad de Minister van Buitenlandse Zaken, die het verdient.

Wij hopen gaarne, dat straks bij dit debat in de Ridderzaal blijkt, dat de Nederlandse Regering even Europees denkt als de Kamer.

Bilthoven.

P. J. S. SERRARENS.

DE EERSTE STAP OP DE WEG NAAR EEN NIEUWE PACHTWET.

Oppervlakkig bezien lijkt er weinig te gebeuren op agrarisch terrein, maar reeds werpen „komende gebeurtenissen hun schaduw vooruit”.

Niet alleen de a.s. Pachtwet, welke het onderwerp van deze beschouwing zal zijn, doch ook een wet Rechtshandelingen Landbouwgronden, een nieuwe Boswet en een algemene wet tot regeling van het gebruik van de bodem doemen aan de kim op.

Voorts verwachten wij binnenkort het eerste rapport van de Commissie-Vondeling betreffende het instellen van een „egalisatiefonds”, en de vraag of het stellen van vestigingseisen in de landbouw gewenst is, vormt momenteel een onderwerp van studie voor de betrokkenen.

En dan staan er nog op stapel een Natuurbeschermingswet en een nieuwe Woningwet, om nog maar niet te spreken van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, waarin het eigendomsrecht van onroerende goederen een belangrijke plaats inneemt.

Er staat dus onze agrariërs het een en ander te wachten. Eerste vereiste om al deze wijzigingen tot een goed einde te brengen, is een helder inzicht in wat de draagkracht van de komende wettelijke bepalingen is. Hiertoe een bescheiden steentje bij te dragen op het gebied van het pachtwezen is de bedoeling van schrijver dezes.

Aanleiding tot deze publicatie is het verschijnen van het lijvige rapport van de Pachtwetcommissie.

Probleemstelling.

Deze Commissie, ingesteld bij Besluit d.d. 26 Februari 1947 van de Ministers van Justitie en van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening, had tot taak van advies te dienen over de vraag: welke is de meest gevenste wetgeving op het stuk van pacht, gezien de ervaringen, welke zijn opgedaan sinds de invoering van de Pachtwet 1937?

Uit de installatieredevoeringen van de Secretaris-Generaal van het Ministerie van Justitie en van de Minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening stip ik enkele punten aan, waaruit blijkt, hoe de Regering de taak van de Commissie zag.

De eerstgenoemde autoriteit zag als taak van de Commissie aan de Overheid de weg te wijzen, „hoe in de huidige maatschappelijke en economische verhoudingen het eigendomsrecht van de verpachter en het exploitatierecht van de pachter met elkaar in overeenstemming kunnen blijven”.

Van de juridische punten worden genoemd het continuatie- en opzeggingsrecht en het vinden van het juiste evenwicht tussen de organisatie en de administratie van het overheids-toezicht enerzijds en de formaliteiten voor pachters en verpachters anderzijds.

De Minister van Landbouw noemde als taken: het vinden van een betere formulering van de algemene agrarische belangen, welke direct betrokken zijn bij een regeling der pacht.

Van de gebreken, waaraan onze landbouw mank gaat, somde de Minister de volgende op: de versnippering van de landbouwgronden, de grote afstanden der kavels tot de gebouwen, de ondoelmatige grootte van vele percelen en bedrijven en de geringe bestaansmogelijkheden van vele middelgrote en kleine bedrijven.

Als een der middelen tegen deze kwalen noemde de Minister de leiding van overheidswege bij de verpachting met name van losse percelen. Om dit te kunnen bereiken zal aandacht moeten worden besteed aan de omschrijving van de criteria der toetsing „opdat bruikbare en voor de buitenwereld algemeen bekende maatstaven worden vastgelegd, zodat vooral de Grondkamer niet in het onzekere verkeert, wat zij ter bevordering van rationeel grondgebruik moet doen of nalaten”.

Speciaal het probleem van de redelijke pachtprijs en het instituut der verlenging van pachtvereenkomsten beval de Minister in de aandacht der Commissie aan.

Gegevens.

De gegevens, waarover de Commissie kon beschikken toen zij haar taak aanving, waren de Pachtwet 1937 met de daarop gebaseerde jurisprudentie en literatuur en voorts het Pachtbesluit 1941 met jurisprudentie en literatuur.

De Pachtwet 1937 ging op vele punten uit van de gedachte, dat de Wet slechts de algemene beginselen moet bevatten en dat voor de uitwerking dier beginselen veel moet worden overgelaten aan de rechtsvorming of de rechtsvinding door de rechter.

Het was derhalve een wet van vrij geringe omvang in vergelijking met de te regelen materie (74 artikelen) doch die was ingesteld op een lang leven, waarin zich de rechts-overtuigingen rustig zouden kunnen ontwikkelen.

De tweede wereldoorlog en de daarmee gepaard gaande bezetting van ons vaderland verstoorden deze ontwikkeling. Reeds in 1941 werd de wet ingetrokken en vervangen door het Pachtbesluit 1941, dat in vele opzichten overeenstemde met de Pachtwet, doch anderzijds ook op tal van punten hiervan afweek. Deze regeling van de pacht was uitgebreider van omvang (het Besluit telt 91 artikelen).

Een algemeen gevoeld bezwaar is, dat het Pachtbesluit tot stand kwam zonder parlementaire behandeling, hetgeen vooral van belang is voor die punten, waarop het Pachtbesluit afwijkt van de Pachtwet en welke punten destijds in de Pachtwet werden opgenomen na uitvoerige voorbereiding en discussie in ons parlement.

Beide regelingen hadden dit gemeen, dat zij zich beperkten tot bescherming van de rechten van de pachter. Uit de installatierede van de Minister blijkt echter, dat de Regering aan de pachtregeling nog een neventaak wil zien toebedeeld, namelijk het bereiken van een gedeeltelijke oplossing van de huidige agrarische moeilijkheden door middel van beïnvloeding van de pachtverhoudingen.

De Commissie had dus niet alleen de keuze te opteren voor een (verbeterde) editie van de Pachtwet dan wel van het Pachtbesluit; zij had ook tot taak te zoeken naar een oplossing, welke de uitvoering van de zoëven genoemde neventaak mogelijk kan maken. Men vindt dan ook in het rapport beschouwingen gewijd aan de pachtwang; de dwangpacht en de pachtruil.

Oplossing.

Het rapport, waarin de Commissie haar bevindingen heeft neergelegd, bevat een voorontwerp Pachtwet en een Toelichting hierop, welke gesplitst is, in een Algemeen gedeelte en een Toelichting op de artikelen.

Het voorontwerp is aanmerkelijk groter van omvang dan het Pachtbesluit; het telt namelijk 176 artikelen. Men bedenke hierbij echter wel, dat 75 artikelen zijn gewijd aan het procesrecht.

Met dit laatste zullen wij ons echter, daar dit niet strookt met het karakter van dit blad, niet bezighouden.

Behalve twee hoofdstukken procesrecht, een hoofdstuk strafbepalingen en een hoofdstuk overgangs- en slotbepalingen, bevat het voorontwerp drie hoofdstukken, resp. getiteld: Van pachtvereenkomsten (waarom toch dit ouderwete „van“?), Bepalingen van bijzondere aard en Van pachtruil.

Het hoofdstuk over de pachtvereenkomsten is verdeeld in een tiental paragrafen, waarin achtereenvolgens ter sprake komen de gebruikelijke definities, de vorm en de toetsing van pachtcontracten, de sanctie op het niet schriftelijk vastleggen en niet ter toetsing indienen van pachtcontracten, de duur, de pachtprestatie, de verdere inhoud der pachtvereenkomsten, de verlenging en het einde van pachtcontracten, algemene bepalingen en bepalingen betreffende de verpachting door openbare lichamen.

Het hoofdstuk: „Bepalingen van bijzondere aard” bevat regelingen ten aanzien van zetboeren, verkoop van hooi en gras anders dan per gewicht en inscharingen.

Strekking van het voorontwerp.

De gedachten, welke de Commissie hebben geleid bij de opstelling van het voorontwerp, zijn het beste weer te geven aan de hand van het algemene gedeelte van de toelichting op het voorontwerp.

Als algemene tendentie kan men constateren, dat de oplossing wordt gezocht in een handhaving — en op sommige punten uitbreiding — van de *bescherming van de pachter*, zoals deze in het thans geldende Pachtbesluit is verankerd.

Deze oplossing leidt uiteraard tot een vergaande inperking van bevoegdheden van de verpachter, hetgeen sommige critici heeft doen spreken van een denaturering van de pacht tot een soort grondrente.

Neutraal beschouwd moet men constateren, dat men, gezien de huidige constellatie in ons land op agrarisch gebied, moet laveren tussen de Scylla van — als gevolg van de enorme landhonger — dreigende ontrechting van de pachter en de Charybdis van een te stringente inperking van de rechten van de eigenaren-verpachters, zodat deze de lust vergaet hun eigendommen in stand te houden of zelfs te verbeteren.

Het hangt er nu maar van af op welke oever men een plaats heeft gevonden, of men van mening is, dat de Commissie teveel naar stuurboord of naar bakboord afwijkt, waarbij uiteraard de politiek een woordje meespreekt.

Een gelukkige omstandigheid is echter, dat op het platteland de beide partijen niet altijd zo scherp tegenover elkaar staan als in andere sectoren van ons economisch leven. Er zijn nl. voorbeelden te over van een sterke, de jaren trotserende band tussen bepaalde verpachters- en pachtersfamilies.

Maar dit alles neemt niet weg, dat ook in de beste pachtersfamilies slechte pachters kunnen voorkomen en het algemeen agrarisch belang eist, dat de band met een slechte

pachter moet kunnen worden verbroken. De Commissie heeft hiervoor echter oog. Zij heeft dan ook in het voorontwerp een bepaling opgenomen, die de verpachter de keus geeft tussen het vragen van ontbinding van het pachtcontract op grond van wanprestatie — welke mogelijkheid ook het Pachtbesluit kent — en het indienen van een verzoek aan de Grondkamer om een onderzoek in te stellen. Kiest hij het laatste, dan is de Grondkamer verplicht de klacht te onderzoeken en, indien deze haar grond voorkomt, de pachter als het ware in gebreke te stellen. Voldoet de pachter hieraan binnen de gestelde termijn niet, dan geldt dit als wanprestatie, met als gevolg ontbinding van het contract, tenzij de pachter aannemelijk kan maken, dat het verzuim hem niet kan worden toegerekend.

Bezien wij thans de nieuwe bakens, welke de Commissie voor een behouden vaart heeft uitgezet, dat valt allereerst te wijzen op *het continuatierecht*. Het bestaande continuatierecht wil de Commissie uitgebreid zien in deze zin, dat de pachter niet meer voor het einde van zijn pachtcontract een verzoek tot verlenging moet doen, bij gebreke waarvan het contract afloopt, maar dat de pachtvereenkomst automatisch met zes jaar wordt verlengd (dit geldt zowel voor behuid als onbehuud land), tenzij één der partijen de Grondkamer verzoekt de verlenging te stuiten. Het komt nl. voor dat pachters, die met de thans bestaande regeling niet voldoende op de hoogte zijn, door stil te zitten hun recht verwerken.

Deze regeling vergemakkelijkt de positie van de pachter wel zeer en zal zeer zeker leiden tot een verdere stabilisering van een bestaande pachttoestand. Voor zover het een goede pachter betreft valt hiertegen niet veel op te merken, maar wanneer het een middelmatige pachter betreft, terwijl de verpachter een veel betere pachter op het oog heeft, zal hierdoor het *algemeen* landbouwbelang niet worden bevorderd.

Op nog twee andere punten wil het voorontwerp de positie van de pachter verstevigen.

Het eerste betreft de verkoop van het verpachte aan iemand, die tot eigen gebruik daarvan wil overgaan. Wenst nl. de pachter hieraan niet mede te werken, dan zal in het algemeen de bestaande pacht eerst na vier jaar, te rekenen van de verkoopdatum af, mogen worden beëindigd. Dat deze regeling daling van de verkoopprijzen van verpacht eigendom tot gevolg zal hebben, laat zich licht begrijpen.

Het andere punt betreft gepretendeerd eigen gebruik door de verpachter. Om te voorkomen, dat een eigenaar beëindiging van de pacht verkrijgt op grond van eigen gebruik, doch daarna weer tot verpachting aan een andere pachter overgaat, kent het voorontwerp de pachter in zodanig geval een recht op schadevergoeding toe. Dat een verpachter niet tot eigen gebruik wil overgaan, wordt aangenomen, behoudens tegenbewijs van de verpachter, indien de verpachter niet binnen drie jaar tot eigen exploitatie overgaat.

Zoals begrijpelijk, heeft de *pachtprijs*, één der belangrijkste elementen van het pachtcontract, de bijzondere aandacht van de Commissie gehad. Ook in dit onderdeel van het pachtrecht wordt de lijn van de bescherming van de pachter doorgetrokken. Vrije pachtprijsvorming komt dus niet aan bod, doch in het bestaande systeem van de vaststelling der pachtprijzen door de Grondkamers komt verandering. Volgens dit systeem heeft de Grondkamer de overeengekomen pachtprijs te toetsen aan bepaalde criteria, welke betrekking hebben op het economisch en sociaal gewenste verband tussen pachtprijs en economie van het bedrijf. In de practijk echter kwam de toepassing van dit systeem hierop neer, dat de Grondkamers de pachtprijzen gingen schatten aan de hand van vergelijkingsobjecten en zodoende bepaalde normen gingen vaststellen, die echter voor iedere Grondkamer weer anders kunnen zijn.

Het voorontwerp slaat een andere en m.i. veel justere weg in. Voortbouwende op de practijk der Grondkamers

schrijft het voorontwerp voor, dat de Minister, daarbij geadviseerd door de Grondkamers en de in te stellen Hoge Grondraad, streeksgewijze pachtnormen vaststelt en deze publiceert in het Staatsblad. Deze normen moeten, met inachtneming van de redelijke belangen van de verpachter, tot waarborg strekken van een redelijke opbrengst bij een behoorlijke exploitatie. Mits deze normen geen al te grote speling laten, kan dit systeem een verbetering betekenen, omdat de verpachter aldus voortaan zal kunnen nagaan of de overeengekomen pachtprijs door de Grondkamer zal kunnen worden goedgekeurd. Het ziet er dus naar uit, dat een stukje prijsbeheersing zal worden bestendigd.

In economisch opzicht belangrijk is ook het voorstel van de Commissie om bij de verplichte *toetsing der pacht-overeenkomsten* maatstaven aan te leggen, die moeten voorkomen, dat onrendabele bedrijfjes ontstaan, of dat in streken van overwegend kleinbedrijf pachtpercelen worden toegevoegd aan grote bedrijven, en dat de resultaten van ruil- of herverkaveling dan wel van de hierna te bespreken pachtruil teloor gaan.

Een noviteit, waarmede de Commissie komt, is de *pachtruil*. Pachtruil is een vorm van pacht dwang, waaronder te verstaan valt de mogelijkheid om een eigenaar, die niet vrijwillig wenst te verpachten te verplichten tot verpachting van zijn eigendom, al dan niet aan een bepaalde persoon. De pacht dwang in algemene zin acht de Commissie in de Pachtwet niet op zijn plaats, zolang de Grondkamers niet bevoegd zijn op eigen initiatief in te grijpen in pacht- en verkavelingstoelstanden; daartoe zou eerst een algemene wet tot stand moeten komen, die de herverkaveling van het bodemgebruik regelt. De Commissie wil echter wel voor bepaalde gebieden de mogelijkheid scheppen tot betere pachttoelstanden te geraken. Zij meent dit middel gevonden te hebben in de pachtruil.

De voorgestelde regeling komt in het kort hierop neer, dat de Grondkamer bij besluit kan bepalen, dat voor een bepaald gebied een plan tot pachtruil wordt voorbereid. Hierna roept zij alle pachters en verpachters in dit gebied op en brengt het voorlopige plan ter tafel. Daarna wordt dit plan nader uitgewerkt en in een vergadering van pachters en verpachters nader besproken. Gelukt het niet tot een minnelijke regeling te komen, dan wordt het plan in stemming gebracht, waarbij een gekwalificeerde meerderheid van twee derde wordt vereist. Na aanneming van het plan worden de betrokken pachtcontracten door de Grondkamer gewijzigd, waarbij zij wel de zeer ingrijpende bevoegdheid heeft, om, wanneer bepaalde partijen weigeren het gewijzigde contract te tekenen, dit in het contract te vermelden, waarna partijen geacht worden de overeenkomst te hebben gesloten.

Zoals men ziet is de pachtruil op het gebied van het bodemgebruik een soortgelijk instituut als de ruilverkaveling op het terrein van de eigendom. Wanneer men bedenkt, welke zegenrijke gevolgen de ruilverkaveling heeft, kan men van de pachtruil, mits met mate toegepast, veel verwachten, dat tot een betere economische toestand van vele pachtbedrijven kan leiden.

In het bovenstaande heb ik mij moeten beperken tot enkele van de belangrijkste punten van de voorstellen der Commissie. Deze voorstellen zijn zeker een nauwkeurige overweging waard en de daarin verheerlijkte gedachten kunnen ongetwijfeld strekken tot verhoging van het economisch belang van onze agrarische sector, mits men gedachtig zij, dat men niet alles moet regelen en men op dit gebied nog de vereiste vrijheid van handelen moet toestaan, want ook thans nog geldt de oud-Hollandse zegswijze, dat men met onwillige honden slecht hazen kan vangen.

Arnhem.

Mr L. J. SCHIETHART.

INDRUKKEN UIT BIRMA 1).

Birma heeft zwaar van de oorlog te lijden gehad. Afgezien van de doden, de gewonden en de vermisten en afgezien van de wreedheden, waardoor de Japanse bezetting zich heeft uitgespreid, heeft de oorlog vooral ook op de economische toestand in velerlei opzicht een uiterst ongunstige invloed uitgeoefend.

In de eerste plaats moet in dit verband wellicht worden gewezen op de schaarste aan vee onmiddellijk na de oorlog. Birma heeft nog een bijna volkomen agrarisch karakter. Rijst is verreweg het hoofdproduct van het land. De rijstproductie evenwel is niet denkbaar zonder een groot aantal karbouwen of buffels, waarmee wordt geploegd en die voor het transport ter plaatse worden gebruikt. Veel dieren zijn in de oorlog omgekomen en nog veel meer zijn door het Japanse leger geslacht. Dit verklaart de geringe uitvoer van rijst na de oorlog en, aangezien de uitvoer van Birma hoofdzakelijk door rijst en door teakhout wordt gevormd, is het duidelijk, dat dit alles op de economie van het land een hoogst nadelige invloed heeft uitgeoefend.

Deze invloed komt onder andere hierin tot uiting, dat de sterk verminderde exporten tot een beperking van de importen hebben geleid. Men werkt met invoervergunningen, die aan importeurs worden verstrekt. Dit systeem nu werkt in zoverre niet bevredigend, dat de uiteindelijke consument, ten gevolge van de wet van vraag en aanbod, als regel hoge prijzen betaalt en dat de importeur vaak zeer hoge winsten maakt. Vermoedelijk moet in dit verband ook worden gedacht aan de in vele gevallen onvoldoende bekwaamheden en betrouwbare in verband met de importen. Deze dagen althans heeft de Regering een commissie ingesteld met de opdracht te onderzoeken, hoe verklaard kan worden, dat de financiën van de gemeente Rangoon geheel in de war zijn en wat gedaan kan worden ter voorkoming van een herhaling van dit euvel. Ongetwijfeld wreekt zich hier de onvoldoende bezoldiging der overheidsdienaren.

Voorts heeft de vervoersmogelijkheid door de oorlog sterk geleden. De bruggen zijn vrijwel alle opgeblazen. De grote brug over de Irrawaddi, iets ten zuiden van Mandalay, is nog niet hersteld; de opgeblazen gedeelten liggen nog in de rivier en belemmeren het verkeer. De hulpmiddelen ontbreken ten eenemalle om deze restanten te verwijderen en om de brug te herstellen. Men deelde ons mede, dat de Regering overweegt dit werk aan Amerikanen op te dragen. Geheel in het Noorden, bij het stadje Myitkyina hebben de Amerikanen midden in het oerwoud vliegvelden, wegen en pijpleidingen aangelegd. Een van deze wegen vormt nog de hoofdweg van China naar Assam. Men ontkomt echter niet aan de indruk, dat deze weg onvoldoende wordt onderhouden en dat het oerwoud spoedig weer zowel de weg als de vliegvelden zal overwoeren; de pijpleidingen zijn al verroest.

Er is bovendien veel verwoest. Rangoon, de hoofdstad, heeft betrekkelijk weinig geleden, maar Mandalay, de tweede stad van het Rijk, die vóór de oorlog ruim 160.000 inwoners telde, is vrijwel geheel met de grond gelijk gemaakt. Met de wederopbouw hiervan is nog nauwelijks een begin gemaakt. Intussen woont de bevolking in uiterst primitieve hutten. Vooral ook in Rangoon valt trouwens dit verschijnsel op. Geheel in strijd met bestaande voorschriften zijn in Rangoon tienduizenden hutten gebouwd en het ligt voor de hand, dat deze hoogst primitieve woningtoelstanden een buitengewoon ongunstige invloed op de gezondheidstoestand van de bevolking moet uitoefenen.

1) Prof. Fricema, die zich momenteel in Birma bevindt op verzoek van de Minister-President van dat land om zo mogelijk concrete suggesties te kunnen doen, waarmede de Birmese Regering, vooral op het gebied van de coöperatie, gediend zou kunnen zijn, zond ons een reisbrief, die wij hieronder gaarne als artikel opnemen.

Intussen is de grootste moeilijkheid, waarvoor de Regering van Birma zich ziet geplaatst, de orde en de rust in het land te herstellen, die thans vrijwel alles te wensen overlaten. Welke de oorzaken van de moeilijkheden zijn, hebben wij niet kunnen vaststellen. Uit de mededelingen, die ons daaromtrent zijn gedaan, hebben wij slechts kunnen afleiden, dat de situatie bijzonder gecompliceerd moet worden genoemd. Wel hebben wij iets kunnen aanvoelen van de betekenis van deze politieke moeilijkheden.

Beginnen wij met de opmerking, dat het de argeloze reiziger, die op het vliegveld bij Rangoon aankomt en die zich vandaar naar de hoofdstad begeeft, opvalt, dat de zegeringsgebouwen en de dienstwoningen van de Ministers geheel omgeven zijn door prikkeldraadversperringen en dat de poorten daarin streng door militairen of door politietroepen worden bewaakt. Aanvankelijk trachtte men ons te verzekeren, dat deze maatregelen nu eenmaal een gevolg waren van het feit, dat drie jaar geleden zeven Ministers en enkele hoofdamblenaren plotseling werden vermoord, doch dat deze beveiliging thans niet veel zin meer zou hebben. Geleidelijk werd ons evenwel duidelijk, dat deze voorstelling van zaken bepaald te optimistisch moet worden genoemd. Dit bleek ons vooral toen ons een programma werd aangeboden voor een grote reis door het land, opdat wij ons een indruk zouden kunnen vormen van de omstandigheden, waaronder in de verschillende delen van Birma wordt gewerkt en geleefd. Eensdeels namelijk werd ons verzekerd, dat wij niet gebracht zouden worden naar gebieden, welke voor onze veiligheid bezwaarlijk zouden moeten worden genoemd en anderdeels werd ons verzekerd, dat wij per vliegtuig zouden reizen, aangezien het vervoer over grote afstand per auto en per trein wel degelijk bezwaarlijk zou kunnen blijken. Nog later bleek ons, dat er zo goed als geen treinen lopen en dat het verkeer en het vervoer langs de wegen en via de rivieren vrijwel onmogelijk is: Zelfs de inheemse vrachtschippers wagen het niet van Rangoon naar Mandalay en omgekeerd te varen. De kans, dat men beschoten wordt en dat de lading wordt verbeurd verklaard, is groot. De rijkspolitie doet wat kan worden gedaan om de bandieten te bestrijden, maar dan weer hier en dan weer daar duiken benden rebellen op. Gevechten zijn aan de orde van de dag en dezer dagen werd in de dagbladen vermeld, dat bij een vuurgevecht zeventig bandieten onschadelijk waren gemaakt, hetgeen betekent, dat deze het leven er bij ingeschoten hadden. Zelfs werd gewag gemaakt van een pantsertrein, waarover de rebellen bleken te beschikken.

Het gevolg van dit alles is, dat belangrijke volksverhuizingen hebben plaatsgevonden. Vele dorpsbewoners hebben bescherming in de steden gezocht. Dit feit is vooral belangrijk met het oog op de rijstproductie. Aanvankelijk namelijk werd deze, zoals reeds is opgemerkt, nadelig beïnvloed door het gebrek aan karbouwen en buffels, later is de productie en dus ook de uitvoer van rijst sterk teruggelopen, doordat ten plattelande onvoldoende werkkrachten beschikbaar waren.

Ondanks deze moeilijkheden hebben wij het land van Zuid tot Noord en van West tot Oost doorkruist. De grote afstanden werden per vliegtuig afgelegd, die veelal door Engelse piloten worden bediend. Het motto hierbij is: waarom ingewikkeld als het eenvoudig kan. Twee piloten op de bok, dat is alles. Een boordwerktuigkundige is blijkbaar een luxe. Na het vertrek neemt een van de piloten een microfoon en een koptelefoon, hetgeen zich herhaalt voordat wordt geland. Voor zover wij hebben kunnen vaststellen, werd het gesprek steeds met het hoofdkantoor in Rangoon gevoerd. Vaak ontbreekt elke accommodatie op de vliegvelden in de provincie. Ook zagen wij op menig vliegveld geen chef. Als het tijd is geeft de kapitein zulks met een eenvoudige handbeweging te kennen aan de passagiers, die zich onder de vleugels van de Dakota hebben opgesteld, teneinde de moordende invloed van de

tropenzon te ontgaan. Dat men vlak onder de propellers rustig zijn sigaartje rookt, hindert blijkbaar niemand.

De vliegtuigen dienen voor passagierstransport en goederenvervoer beide. Is er veel vracht dan wordt een aantal bankjes losgeschroefd, waardoor ruimte voor de vracht wordt verkregen. Het doet merkwaardig aan te constateren, dat de vracht gedeeltelijk uit goederen bestaat, die normaliter niet voor vervoer per vliegtuig in aanmerking komen, zoals fietsbanden en grote manden bladeren, met behulp waarvan betelpruimen worden gemaakt. Het doet ook merkwaardig aan in het vliegtuig kisten met films te zien staan en te constateren, dat een ieder rustig rookt.

Het is duidelijk, dat het ontbreken van vervoersmogelijkheden in sommige districten een schaarste ten gevolge heeft aan producten, waarvan in andere districten een overvloed is. Op de welvaart van de bevolking heeft dit uiteraard een ongunstige invloed. De kosten van levensonderhoud zijn, vaak zeer hoog. Van de steden en stadjes uit (de zesde stad van Birma had vóór de oorlog nog geen 30.000 inwoners) maakten wij tochten, teneinde iets van het land en van het volk te zien. Deze excursies kan men met convooien vergelijken. Niet alleen namelijk werden wij telkenmale door een rijkelijk groot gezelschap autoriteiten vergezeld, maar bovendien werd het gezelschap zwaar geëscorteerd door jeeps en trucks, waarin vele gewapende soldaten. Trouwens op alle plaatsen, waar wij zijn geweest, bleek een garnizoen van rijkspolitietroepen aanwezig.

Intussen krijgen wij uit verschillende mededelingen wel de stellige indruk, dat de activiteit van de rebellen geleidelijk afneemt en dat de positie van de Regering voortdurend sterker wordt. Wij hebben verschillende steden bezocht, waarvan men ons vertelde, dat deze nog geen jaar geleden door de rebellen bezet waren geweest en zelfs hebben wij het in een verafgelegen district bijna zonder politie-escorte kunnen doen.

Zoals reeds opgemerkt, is Birma een bijna uitsluitend agrarisch land. De productie en de uitvoer van rijst en van teakhout vormen de kurk, waarop Birma drijft. Het land schijnt buitengewoon rijk aan delfstoffen, zoals goud, zilver, koper, tin, tungsten, lood en wolfram en er zijn rijke olievelden. Met de winning van deze delfstoffen is nog nauwelijks een begin gemaakt. Wel heeft men olie geboord en zelfs geraffineerd, maar de installaties zijn door de oorlog in het ongereede geraakt en de productie schijnt nu vrijwel geen betekenis te hebben. De politieke onzekerheid heeft uiteraard een ongunstige invloed op de geneigdheid van ondernemers veel kapitaal in Birma te investeren, waarbij komt, dat de huidige Regering een uitgesproken socialistisch karakter heeft.

De industrie in Birma heeft een geringe betekenis. Het meest ontwikkeld is de weefindustrie (katoen en zijde), maar deze heeft overal nog het karakter van een huisindustrie, die voor de binnenlandse markt werkt en zich op de vervaardiging van een opvallend beperkt aantal soorten goederen toelegt. Merkwaardig is, dat dit soort ondernemingen in de meeste gevallen in handen is van Chinezen en van Indiërs. De Birmees is geen zakenman.

In het algemeen is het peil, waarop de rijstcultuur wordt beoefend — over de houtvesterij menen wij ons van een critische beoordeling te moeten onthouden —, laag te noemen. De opbrengsten per oppervlakte-eenheid laten veel te wensen over. De rijstcultuur vindt vooral plaats in de enorme vallei van de brede Irrawaddi. Een klein gedeelte daarvan is geïrrigeerd. Ongetwijfeld is de grond zeer vruchtbaar, maar in het algemeen maken de boeren een hoogst primitieve indruk. De productiemethoden kunnen zonder enige reserve achterlijk worden genoemd. De arbeidsproductiviteit is laag, vooral ook doordat de monocultuur vrijwel algemeen is. Wie uit-

sluitend rijst verbouwt heeft het slechts gedurende een klein deel van het jaar druk. De rest van het jaar is er weinig te doen. Veel zou in dit verband kunnen worden bereikt door meer dan een product te verbouwen.

Bij dit verschijnsel dient men in aanmerking te nemen, dat Birma dun bevolkt is. Dit verklaart ten dele de grote verschillen in productie per ha met de rijstproductie in India, Japan en de Povlakte. Hierbij komt, dat de landbouwvoorlichting zowat alles te wensen overlaat. Wel heeft de Regering in Mandalay een soort landbouwhogeschool, waar men in twee jaar landbouwkundige schijnt te kunnen worden, maar afgezien van het gebrek aan goede docenten, is het aantal studenten bedroevend klein. De reden hiervan is vooral, dat wie in staat is te studeren veel liever arts wordt. Hij is dan verzekerd van een ruim inkomen en de landbouwkundige kan slechts overheidsambtenaar worden en wordt als regel ergens in de binnenlanden geplaatst.

De Regering van Birma wenst de oprichting en de ontwikkeling van coöperaties krachtig te bevorderen. Voor zover nodig zij in dit verband opgemerkt, dat onze aanwezigheid in Birma daarmee ten nauwste verband houdt. Van ons wordt namelijk verwacht, dat wij in dit verband bepaalde suggesties kunnen doen, welke voor het doel bevorderlijk kunnen blijken.

Reeds vóór de oorlog zijn, met medewerking van de Overheid, heel wat landbouwcredietcoöperaties opgericht. Een van de ergste misstanden, waarmee de boeren hier te kampen hebben, is namelijk, dat de credietvoorziening alles te wensen overlaat. Woekerpraktijken komen algemeen voor en juist het gebrek aan voldoende bedrijfskapitaal heeft op de landbouwproductie een uiterst nadelige invloed. Deze boerenleenbanken evenwel zijn vrijwel zonder uitzondering mislukt. De meeste moesten in het begin van de jaren dertig worden geliquideerd. Wij hebben de indruk, dat deze mislukking vooral aan twee oorzaken moeten worden toegeschreven. In de eerste plaats is men met de credietverlening veel te vrijgevig geweest en in de tweede plaats heeft het toezicht op de banken vrijwel alles te wensen overgelaten. Hierbij komt de onvoldoende ontwikkeling van de bevolking ten plattelande, alsmede de onvoldoende zakelijke geestesgesteldheid van de Birmees. En ten slotte wil het ons voorkomen, dat in de dorpen het gemeenschapsbesef zeer onvoldoende moet worden genoemd, evenals het standsbesef van de boerenbevolking.

Thans denkt de Regering vooral ook aan afzet- en aankoopcoöperaties. Bovendien zijn door toedoen van de Regering heel wat verbruikcoöperaties opgericht. De overweging hierbij is vooral geweest, dat op deze wijze bevorderd zou kunnen worden, dat de goederen, die worden ingevoerd en waarop in vele gevallen door de handel te veel wordt verdiend, tegen lagere prijzen aan de consument worden geleverd. Het beginsel, waarop een coöperatie behoort te zijn gebaseerd, is immers, dat de goederen tegen kostprijs, verhoogd met een redelijke marge, worden doorgeleverd. Dat men aanvankelijk de marktprijs in rekening brengt en aan het einde van het jaar het overschot naar rato van de door de leden afgenomen hoeveelheden verdeelt, doet in dit verband minder ter zake. Ten aanzien van de invoervergunningen nu worden de coöperaties welbewust in een gunstige positie geplaatst. Ook hier evenwel is de praktijk niet altijd in overeenstemming met de theorie. Wij bezochten verschillende zogenaamde verbruikcoöperaties, die bij nader onderzoek slechts middenstandcoöperaties bleken te zijn en waarvan de baten niet de consumenten, maar wel de winkeliers ten goede kwamen. Op deze wijze kregen de winkeliers in kwestie aanmerkelijk grotere invoervergunningen of toewijzingen. Tevens werd door ons geconstateerd, dat in vele gevallen de batige saldi niet op grond van de afgenomen hoeveelheden onder de leden werden verdeeld,

maar op grond van het door de leden genomen aantal aandelen, dus naar rato van het door hen in de coöperatie geïnvesteerde kapitaal. De Regering heeft haar coöperatie officers laten weten, dat men hiertegen overwegende bezwaren heeft.

Ten slotte, nog enkele losse opmerkingen van meer algemene aard.

Birma is het land van de pagodes. Het is werkelijk verbijsterend te constateren, hoe enorm groot het aantal pagodes in dit land is. In elke stad zijn het er vele duizenden en soms zelfs vele tienduizenden. Vele zijn verwaarloosd, andere worden goed onderhouden en geven een bijzonder rijke indruk. Een pagode is een soort tempel, waarin een boeddhabeeld. In rijke pagodes is dit beeld, dat vaak enorme afmetingen heeft, zwaar verguld en dikwijls is ook het dak van de pagode van een dunne laag goud voorzien. In stalletjes bij de pagodes kan men kleine pakjes bladgoud kopen, die men aan een monnik kan overhandigen, die deze dan op het boeddhabeeld aanbrengt. Veelal laten rijke Birmezen meer of minder grote hoeveelheden bladgoud bij hun dood aan een pagode na. Men neemt aan, dat in het stadje Pagan, dat 30.000 inwoners telt, niet minder dan 400.000 pagodes zijn.

Het Boeddhisme heeft de levensbeschouwing en de levensstijl van de Birmees geheel bepaald en bepaalt dit stellig ook thans nog in sterke mate. Beheersing van menselijke hartstochten en verdraagzaamheid moeten in dit verband voor alles worden genoemd, waarbij komt het vegetarisme, dat ook in economisch opzicht een grote betekenis heeft. Het doden van dieren wordt door de Boeddhist sterk veroordeeld, hetgeen vooral ook een gevolg is van zijn geloof in een reïncarnatie.

Evenals het aantal pagodes is ook het aantal monniken opvallend groot. Het stadsbeeld wordt vaak door de oranjekleurige gewaden van de monniken beheerst, die met een aarden kruik in de handen wandelen, waarin voorbijgangers wat rijst kunnen deponeren. De monniken wonen in kloosters, waarin men zich vooral op het onderwijs toelegt en het is een algemeen gebruik in Birma, dat jongere mensen een tijd in een klooster doorbrengen.

Birma is voor het communisme volkomen onvatbaar, omdat de bevolking zeer religieus is, aldus is ons talloze malen met grote stelligheid en overtuiging verzekerd. Het is mogelijk, al moeten wij constateren, dat deze verklaring op ons een weinig overtuigende indruk heeft gemaakt. Wij hebben ons namelijk niet aan de indruk kunnen onttrekken, dat in dit opzicht mag worden gesproken van een uitholling, van een formalisme, van een verguldsel en van een vacuum. Het formele schijnt te veel op de voorgrond te zijn gekomen en aan de werkelijke waarde, aan de geestelijke inhoud, schijnt een secundaire betekenis te worden toegekend.

Tevens is er aanleiding aan te nemen, dat van een ernstige inflatie in het monnikenwezen kan worden gesproken. Vaak wordt rijp en groen in de kloosters aangenomen en van een missiebesef schijnt in vele gevallen geen sprake. En wat het vegetarisme betreft, kan worden geconstateerd, dat wij op alle officiële maaltijden verschillende soorten vlees hebben gegeten. Wanneer wij hierop zo tactvol mogelijk ingingen, kregen wij, ten antwoord, dat het doden van dieren natuurlijk niet is toegestaan en dat aangenomen mocht worden, dat het vlees in kwestie zeker niet afkomstig was van dieren, die voor dit doel waren geslacht. Dat dit antwoord in meer dan een opzicht niet bevredigend kan worden genoemd, ligt voor de hand.

Opvallend is het verschil in geaardheid tussen de Birmezen enerzijds en de Indiërs en de Chinezen anderzijds. De Birmees wordt gekenmerkt door een zekere „take it easy”-stijl. Hij is in het algemeen weinig energiek en zeker geen zakenman. Typerend is bijv., dat de regeringsbureaux en de postkantoren in Rangoon tot tien uur des morgens gesloten zijn en dat in een tropisch land! Typerend is ook,

dat de Indiërs en de Chinezen thans reeds de sleutelposities op economisch gebied innemen. Vermoedelijk vooral ten gevolge van de onderbevolking, die Birma kenmerkt, wordt deze superioriteit van de beide groepen vreemdelingen, door de Birmezen zonder meer aanvaard. In Indië en in China evenwel is van een overbevolking sprake en verwacht kan worden, dat de immigratie een steeds grotere betekenis zal verkrijgen. Deze immigratie van meer energieke mensen kan op de ontwikkeling van Birma een weldadige invloed uitoefenen. Hierdoor kunnen anderzijds op den duur ook spanningen ontstaan, die voor de economische ontwikkeling weinig bevorderlijk zullen blijken.

Op 4 Januari 1948 is Birma een zelfstandige staat geworden. Het is duidelijk, dat het leven hier nog een sterk Engelse inslag heeft. Zo wordt thans nog op alle scholen en uiteraard ook op de universiteiten zowel in het Engels als in het Birmees onderwezen, al is een regeringsbesluit afgekomen, dat inhoudt, dat het Engels in de laagste klassen van de lagere scholen moet vervallen.

De beste door de Engelsen gebouwde bungalows zijn thans door de Regering overgenomen en worden door Birmezen bewoond. De vergelijking met Indonesië dringt zich uiteraard telkens op. De wereldgeschiedenis kent nu eenmaal stroomversnellingen en deze moeten als zodanig worden aanvaard. Het Birmeese volk staat voor een enorme taak. De moeilijkheden schijnen bijkans onoverkomelijk en zonder de deskundigheid, waarover het oude Europa en waarover Amerika zozeer beschikt, zal Birma het peil niet kunnen handhaven, dat thans bestaat, laat staan, dat men in staat zal blijken het peil te verhogen.

Myikyina en Taunggyi, Augustus 1950.

FRIETEMA.

INGEZONDEN STUKKEN.

DE BETEKENIS VAN DE VISSERIJ VOOR DE VOEDSEL- VOORZIENING.

Dr J. H. van Stuijvenberg te 's-Gravenhage schrijft ons:

De uiteenzetting van Ir C. Kuyper over „De betekenis van de visserij voor de voedselvoorziening” („E.-S.B.” van 16 Augustus 1950) geeft aanleiding tot commentaar:

1. Een scherpe probleemstelling ontbreekt. Eerst in de laatste zin van het artikel wordt de bedoeling, die schr. met zijn becijferingen heeft gehad, duidelijk. Hij wil betogen, dat aan de visserij een groter aandeel in de voedselvoorziening toekomt krachtens haar door hem vastgestelde „gunstige economische aspecten”. Daaronder verstaat hij kennelijk het feit, dat de kostprijs per geproduceerde calorie in de visserij lager is dan in de landbouw.

Economisch gezien is dit echter irrelevant. De hoogte van de kostprijs per calorie doet in normale omstandigheden niet ter zake bij het vaststellen van het aandeel, dat een tak van voedingsmiddelenproductie in de voedselvoorziening behoort te hebben. Het enige economisch relevante criterium, dat daartoe dient te worden gehanteerd, is een vergelijking van de kosten en de geldopbrengsten, voortvloeiend uit de productie van een bepaald voedingsmiddel. De rentabiliteit van een tak van bedrijf op het gebied van de voedselvoorziening maakt uit, welk aandeel de desbetreffende tak daarin zal hebben.

De consumenten spreken daarbij het laatste woord. Zij plegen geen abstracte, tot (calorische) voedingswaarden gestroomlijnde pakketten voedsel aan te kopen, maar concrete producten: vis, melk, eieren, vlees enz.; die (behalve hun calorische voedingswaarde) nog talrijke andere eigenschappen bezitten (geur, kleur, smaak enz.). Hun waardering voor de totaliteit van de eigenschappen van ieder artikel komt tot uiting in de prijs, die zij bereid blijken, daarvoor te betalen. Via de prijsvorming beslissen zij er over, of de productie der diverse voedingsmiddelen rendabel, d.w.z. economisch verantwoord, is. De waar-

dering der verbruikers voor de vis bepaalt dus de rol, die de visserij in de voedselvoorziening van ons land wordt toebedeeld.

Daarbij is de relatief lage kostprijs van de „vis-calorieën”, van economisch gezichtspunt uit, op zichzelf irrelevant; het komt er op aan, of de consumenten de productiekosten van de visserij in de vorm van rendabele prijzen wensen te honoreren¹⁾.

Het is zeer goed denkbaar, dat de waardering der consumenten zo uitvalt, dat de productie van „dure” calorieën rendabel blijkt en die van „goedkope” verliesgevend. In dat geval zou het economisch niet verantwoord zijn, de voortbrenging der goedkope calorieën voort te zetten c.q. uit te breiden.

Uit bovenstaande, niet meer dan elementaire beschouwing, volgt, dat aan de conclusies van Ir Kuyper een economisch fundament ontbreekt. Als richtlijnen voor een praktische politiek hebben zij dan ook geen waarde. Speciaal de melkveehouders kunnen zich dus gerustgesteld voelen.

Terloops merkt schr. weliswaar op, dat de beslissing van de consument inzake de vraag, hoe hij in zijn voeding zal voorzien, niet bepaald wordt door overwegingen ten aanzien van manjaarproducties, doch hij verlaat dit goede spoor door aan deze omstandigheid geen enkele consequentie te verbinden betreffende de inhoud van zijn conclusies. Zijn berekening van het geldelijk overschot per manjaarproductie vormt geen essentieel element in zijn argumentatie.

2. Zelfs al zou men de opzet van het betoog van Ir Kuyper aanvaarden, dan is de uitwerking nog aanvechtbaar. Als norm om de arbeidsproductiviteit in uit te drukken hanteert schr. de calorieënproductie per manjaar. Een verantwoording van de keus van deze maatstaf ontbreekt. Zij maakt daarom de indruk, willekeurig te hebben plaatsgevonden. Een goed-samengesteld diët behoort verschillende voedingsbestanddelen te bevatten. Een minimale calorische waarde van de voeding is slechts een der essentialia. Even belangrijk is de aanwezigheid o.a. van bepaalde hoeveelheden mineralen en vitaminen. In theorie is er geen enkel steekhoudend argument aan te voeren, waarom de manjaarproductie aan mineralen of vitaminen niet even goed als vergelijkingsmaatstaf dienst kan doen als de hoeveelheid, voortgebrachte calorieën. Nog beter zou het geweest zijn, om alle essentiële voedingsbestanddelen te herleiden tot eenheden „voedingswaarden” en de manjaarproductie daarin uit te drukken. De mogelijkheid is niet uitgesloten, dat de door schr. geconstitueerde tabel II dan een geheel ander beeld te zien zou hebben gegeven.

Het is een tekortkoming in het betoog van Ir Kuyper, dat aan deze kwestie stilzwijgend voorbijgegaan wordt. Weliswaar deelt schr. mede, dat hij de calorie als maatstaf voor de vergelijking van voedingswaarde aanhoudt in navolging van het door hem vermelde College voor Voedingsaangelegenheden, doch dit College motiveert de keus van het criterium evenmin. Het wil ons voorkomen, dat een critische houding t.a.v. de werkwijze van genoemd College op dit punt op zijn plaats geweest zou zijn.

Misschien is het technisch niet mogelijk om de voedingswaarde van verschillende voedingsmiddelen aan de hand van een andere norm dan de calorieën te vergelijken. In dat geval ware het echter tenminste gewenst geweest er op te wijzen, dat de calorische waarde een onvolkomen representant vormt van de voedingswaarde en als weinig meer dan een gebrekkig hulpmiddel mag worden beschouwd.

Uit hetgeen onder punt 1 is opgemerkt volgt overigens, dat men economisch gezien geen stap verder zou komen, indien een andere maatstaf dan de calorische waarde — onverschillig welke — zou worden gebruikt

¹⁾ Meent men, dat zij daartoe thans in onvoldoende mate bereid zijn, (dan kan o.a. door middel van doelmatige reclame getracht worden, hen daartoe te brengen.

om de arbeidsproductiviteit in uit te drukken als criterium voor de vergelijking.

3. Ir Kuyper concludeert, dat de netto-manjaarproductie in de landbouw lager ligt dan in de visserij en dat de arbeidsproductiviteit in de visserij tegenover die in de landbouw hoog kan worden genoemd, gemeten naar de omvang van de productie. Schr. baseert deze uitspraak op cijfers die, wat de landbouw betreft, uitsluitend betrekking hebben op de melkvee-, de varkens- en de kippenhouderij. Hij houdt er dus geen rekening mee, dat de landbouw niet alleen de veeteelt, maar ook de akkerbouw en de tuinbouw omvat. Het zal duidelijk zijn, dat de conclusie, waartoe schr. komt, verder gaat dan het door hem ter tafel gebrachte materiaal — zonder nader bewijs — rechtvaardigt.

Het heeft zin, aandacht aan de beschouwingen van Ir Kuyper te schenken. In de eerste plaats omdat zijn betoog een plausible indruk maakt. In de tweede plaats omdat de opzet en de uitwerking van zijn redenering een frappante analogie vertonen met die, welke door Prof. Dr Ir Dols en Ir Sevenster is gevolgd in de door hen samengestelde publicatie over de productie en bestemming van melk in Nederland. Dr Van de Wiel heeft in deze kolommen reeds een gedegen critiek op deze publicatie gegeven ²⁾. Het blijkt, dat Ir Kuyper zich niet heeft weten te hoeden voor het maken van fouten van overeenkomstige aard.

Beide voorbeelden laten de conclusie toe, dat manipulaties met calorieën en voedingswaarden op het gebied van de voedselvoorziening — wanneer deze niet tegen een doordachte economische achtergrond plaatsvinden — een verwerpelijke basis vormen om daarop economisch-politieke maatregelen te bepleiten of te suggereren. In dit opzicht zijn zij tot dusver vrij onvruchtbaar gebleken.

²⁾ Zie „E.-S.B.” van 31 Mei 1950.

* *

De heer A. G. U. Hildebrandt te Scheveningen schrijft ons:

Onder bovenstaande titel werd in „E.-S.B.” van 16 Augustus jl. een artikel van Ir C. Kuyper opgenomen, waarin wordt aangetoond, dat de arbeidsproductiviteit, gemeten in calorieën, in de visserij niet onbelangrijk hoger ligt dan in de veehouderij. De verdere strekking en conclusies van het artikel, voor zover het de visserij betreft (de vraag of de overige conclusies juist zijn geheel in het midden latend), kunnen echter bij de niet ter zake deskundige lezer tot misverstand aanleiding geven. Immers, na er op te hebben gewezen, dat volgens het rapport van het College voor Voedingsaangelegenheden (toegevoegd aan het zgn. Melkbestemmingsrapport der Stichting voor de Landbouw) schelvis een even dure leverancier van calorieën blijkt te zijn als eieren, meent Ir Kuyper op grond van zijn becijferingen te hebben aangetoond, dat vis juist de goedkoopste leverancier van calorieën is, vergeleken met het veehouderijbedrijf! Deze volkomen tegen-gestelde conclusies vragen om nadere verklaring teneinde onjuiste gevolgtrekkingen te voorkomen.

Het hierboven bedoelde College heeft zich ten behoeve van een vergelijking van de kosten voor de consument van melk en enkele andere eiwitbevattende voedingsmiddelen beperkt tot verse zeevis. Als representatief voor verse zeevis nam zij schelvis. Dit is noch de duurste, noch de goedkoopste verse zeevis, zodat deze keus aanvaardbaar is. Verse zeevis blijkt dan een luxe-product te zijn, hetgeen in het algemeen in overeenstemming is met de werkelijkheid, en voorts een der voornaamste oorzaken van de moeilijkheden van de dererijen te IJmuiden. In de praktijk maakt men echter terecht een scherp onderscheid tussen haring en vis. Haring is het goedkope, vette, eiwithoudende volksvoedsel, dat voornamelijk als broodbelegging wordt gebezigd. Verse zeevis is meer het dure gelegenheidsvoedsel

voor warme vismaaltijden. Het is ongetwijfeld een leemte in het rapport van het voren genoemde College, dat de goedkope haring er niet in is vermeld. Duidelijk zou dan zijn gebleken, dat de kosten voor de consument van de zeldzaamere van de haring, gemeten in calorieën, niet hoger zijn dan van, melk.

Ir Kuyper maakt bij zijn becijferingen in het geheel geen onderscheid tussen haring (vette vis, veel calorieën) en verse zeevis (mager vis, weinig calorieën), waardoor hij tot onjuiste gevolgtrekkingen moet komen. De aanvoer van de trawlers bestond namelijk in 1948 en 1949 voor bijna 70 pCt uit haring en voor ruim 30 pCt uit verse zeevis. De trawlharingvisserij wordt door de trawlers slechts drie maanden per jaar uitgeoefend. De trawlers zijn dus negen maanden van het jaar in bedrijf ten behoeve van de aanvoer van verse zeevis, in hoofdzaak op de Noord-zee. De vangsten van verse zeevis zijn echter veel kleiner dan de haringvangsten. Bovendien is de calorische waarde van verse zeevis aanzienlijk geringer dan die van haring. De uitkomsten van de berekeningen van Ir Kuyper met betrekking tot de trawlers worden dientengevolge in belangrijke mate bepaald door de haringvangst. Indien de heer Kuyper zijn berekeningen had gesplitst naar haring en verse zeevis, dan zou zijn gebleken, dat de kosten per 1.000 calorieën voor haring van de loggers en de trawlers inderdaad laag liggen, doch dat de kosten per 1.000 calorieën voor verse zeevis der trawlers liggen op een hoog niveau, zoals in het rapport van het College voor Voedingsaangelegenheden tot uitdrukking komt.

Thans welken de summier becijferingen van Ir Kuyper ten onrechte de indruk, alsof vis in het algemeen zeer goedkoop is vergeleken bij veehouderijproducten. Zulks geldt echter alleen voor haring, terwijl de moeilijkheden, welke de visserij ondervindt in het bijzonder betrekking hebben op de voorbereiding van de bewaking met verse zeevis. Dat zich daarbij ernstige bezwaren moeten voordoen volgt uit het luxe karakter van verse zeevis. Ware zulks niet het geval en verse zeevis zo goedkoop als het artikel van Ir Kuyper suggereert, dan zou men terecht in hoofdzaak aan „de op, vele punten nog gebrekkige distributie” van vis het relatief lage visverbruik hier te lande kunnen toeschrijven. Zo eenvoudig is het echter niet!

Voorts kan Ir Kuyper uit de hoge prijs voor schelvis (weinig calorieën) en de lage prijs voor haring (veel calorieën) afleiden, dat in de economie niet het aantal calorieën de basis voor het economisch handelen is.

Tenslotte nog een opmerking. In tabel 3 vermeldt de schrijver het visverbruik in verschillende landen per hoofd der bevolking. Er zij echter opgemerkt, dat voor enige landen dit gewicht betrekking heeft op het gewicht der gefileerde vis. Zonder deze vermelding is onderlinge vergelijking niet mogelijk.

* *

Naschrift.

Ten aanzien van het commentaar van Dr van Stuijvenberg kan het volgende worden opgemerkt.

ad. 1. De probleemstelling is te vinden in de titel van het artikel „De betekenis van de visserij voor de voedselvoorziening”.

Voorts worden in het onder punt 1 gestelde de nationaal-economische en de privaat-economische argumenten dusdanig dooreen vermengd, dat Dr van Stuijvenberg tot wonderlijke uitspraken komt. Hij zegt onder andere, dat het er „in normale omstandigheden” niet toe doet hoeveel arbeid en kapitaal er nodig is per eenheid product. Het zou dus onverschillig zijn of een volk de helft of een vierde van zijn arbeidstijd nodig heeft ter voorziening in de eerste levensbehoeften.

Ik meen, dat er wel degelijk een taak voor de Overheid ligt om privaat-economisch aantrekkelijk te maken wat nationaal-economisch gewenst is!

Een beschouwing of berekening, welke poogt de juiste verhoudingen, van nationaal-economisch standpunt uit bezien, in het licht te stellen, heeft dan ook altijd waarde.

Of de veehouders zich op gezag van de heer van Stuijvenberg gerustgesteld kunnen voelen, betwijfel ik; in dit verband moge ik er o.a. naar verwijzen, dat door de Minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening herhaaldelijk is aangedrongen op verhoging van de arbeidsproductiviteit in deze bedrijfstak. Ook werd reeds verscheidene malen de aandacht gevestigd op de zgn. verkapte werkloosheid in de zandbedrijven.

ad 2.

Toen 15 à 20 jaar geleden de belangstelling voor de voedingsleer opleefde is er veel gediscussieerd over het optellen van ongelijkwaardige grootheden om de vergelijking van de waarde van voedingsmiddelen mogelijk te maken. Tenslotte is daarbij de methode van het vergelijken van de calorische waarde blijven bestaan, zij het onder het gelijktijdig stellen van de vraag, of het uit voedings-fysiologisch oogpunt gewenst is, dat het betreffende voedingsmiddel een grotere of kleinere plaats in het menu gaat innemen.

Het lijkt mij weinig zin te hebben dit vraagstuk opnieuw aan de orde te stellen.

ad 3.

Wanneer men zich een beeld tracht te vormen, welke voedingsmiddelen de meeste kans hebben door een verhoogd visverbruik ten dele uit het menu te worden verdrongen, dan is tevens een antwoord gegeven op de vraag, met welke producten vis moet worden vergeleken. Dat ik de manjaarproductie in de landbouw zou hebben vergeleken met die in de visserij is onjuist. Steeds werden de dierlijk-eiwit-producerende bedrijfstakken tegenover de visserij geplaatst.

* *

Hoewel de strekking van het betoog van Drs Hildebrandt mij niet geheel duidelijk is, kan ten aanzien van enkele punten het volgende worden opgemerkt.

De heer Hildebrandt maakt onderscheid tussen verse zeevis als luxe-product en haring als goedkoop volksvoedsel. Voor een dergelijk onderscheid bestaat naar mijn mening heden ten dage geen enkel argument. Onder andere blijkt dit duidelijk uit de resultaten van het onderzoek naar de besteding van het inkomen, welke door het C.B.S. worden gepubliceerd in de serie: „Huishoudrekeningen van hand- en hoofdarbeiders in enkele middelgrote en kleine steden”. Hierin wordt o.a. het verbruik vermeld van de consumenten met een inkomen van f 40 — f 60 per week; het visverbruik van deze groep bestaat voor 50 à 60 pCt (zowel naar hoeveelheid als waarde) uit haring (op verschillende manieren bewerkt) en overigens voor het overgrote deel uit verse zeevis (eveneens deels verwerkt tot gebakken vis e.d.).

Men kan dus onmogelijk beweren, dat de consumenten behorende tot deze inkomensklasse zo weinig schol, schelvis e.d. eten.

Verder moge er op worden gewezen, dat, indien verse zeevis werkelijk een „duur gelegenheidsvoedsel voor warme maaltijden” zou zijn, er geen vergelijking met melk, maar met vlees gemaakt zou moeten worden. En dan is ook verse zeevis toch nog altijd goedkoper dan vlees. Overigens is de bewering, dat verse zeevis duur is t.o.v. haring niet juist. Volgens de prijzenstatistieken van het C.B.S. en de gemeente Amsterdam bedroegen de kleinhandelsprijzen in 1949 van „middel” schelvis 103—133 cts per kg, van „middel” schol 93—135 cts, van verse haring 90—110 cts, van gezouten haring (maatjes) 100—180 cts, van bokking 90—120 cts en van gemarineerde haring 106—117 cts. De heer Hildebrandt lette waarschijnlijk alleen op de afslagprijzen, maar vergat, dat

de tussenhandelsmarges voor verse zeevis ca 100 pCt bedragen, voor haring echter 200 à 300 pCt.

Verder meent de heer Hildebrandt de moeilijkheden van de trawlereerijen te IJmuiden te moeten wijten aan het feit, dat de verse zeevis een „luxe product” is.

Ook dat is niet juist. Er is weinig vraag naar de verse zeevis van de trawlers omdat de ervaring leert, dat de grove rondvis van IJland etc. uiteindelijk niet in de smaak van het publiek (ook dat met een laag inkomen) valt. Dat wordt wel bewezen door het feit, dat de verse zeevis, aangebracht door loggers en kotters (welke meer platvis vangen en door de kortere reizen ook vis van betere kwaliteit aanvoeren) in het algemeen meer opbrengt dan de vis van de trawlers.

Naast deze kwaliteitskwestie speelt uiteraard de overbevissing van de Noordzee, waardoor het de trawlers niet meer mogelijk is dit vangstgebied op rendabele wijze te bevissen, eveneens een rol in de moeilijkheden van de IJmuider trawlereerijen.

Het is naar mijn mening overigens zeer gewenst, dat de prestaties van de visserij als bedrijfstak in ruimer kring meer waardering verkrijgen.

Dit was tenslotte de bedoeling van mijn artikel.

Scheveningen.

Ir C. KUYPER.

LONDON LETTER.

The subject this month is obviously rearmament. This one factor above all others will dominate the economy of this — and other countries — in the coming months. Yet its form is still very vague, and its effects even less discernible. When Parliament meets — just about the date of publication — further details might be available. But this lack of specific information need not deter us from making a survey.

The suggestion that the rearmament programme could be contained within the compass if increased industrial productivity cannot be sustained. The first line is to question the accuracy of the index of industrial productivity; the official figures state that production in June 1950, was, provisionally, 43 per cent higher than over the whole of 1946. The increase in the last year has been, according to the same source, some 10 per cent. Mr. W. B. Reddaway in the London and Cambridge Economic Service Bulletin maintains that productivity per head — as contrasted with total production — has been very much lower. Even if we accept the official figures, we are bound to refute the conclusion. Industrial productivity is not homogeneous. Some parts of the economy must expand considerably, certainly more than the overall increase would have us believe. Part of this expansion can only be achieved by a contraction in other sectors. And that means going without some of the goods we have already been enjoying and not merely postponing having the goods we hoped to have. An analysis of unemployment in the United Kingdom fails to disclose any spectacular reserves of manpower. Those industries which will be called upon first have the following unemployment percentages: metal manufacturers 1.01, engineering and electrical goods 0.98, vehicles 0.8 and precision instruments 0.96. The percentage in the shipbuilding industry is high, namely 5.8 per cent, but the actual number of unemployed, 11,466, is small when compared with the present problem.

The quality of the unemployed has to be considered, for even in the days of over-full employment, employers try to employ the best they can. Transitional unemployment, too, has to be considered. The rearmament programme certainly cannot be carried out only by absorbing the unemployed. Hopes are entertained that the higher rates of pay for the Services will result in more men

joining up. This must mean a drain on industry, while the lengthening of the period of conscription will work in the same direction.

Neither industrial productivity nor increased employment can support an adequate programme. There must be diversion of labour and, by some means, of materials.

The annual congress of the trade unions has just voted in favour of abolishing the policy of wage restraint. This policy which began as wage freezing has always been opposed by an influential group. The new Service pay scales may have had a little to do with the new attitude. But in the main trade unionists have not yet woken up that the increases being given to the regular Service personnel, who after all are only a part of the 693,000 men and women in the Armed Forces, will amount in a full year to £ 68.5 millions. As a basis of comparison 5,198,500 people in industry received increases in pay in 1949 amounting to £ 55.8 millions per annum. The increases in Services pay seems to be generous, though it might reflect the niggardly conditions before the revision. This excuse does not carry weight with trade unionists, who believe in maintaining favourable wage differentials. The effects of the revised scales will be inflationary; they add £ 68.5 millions of purchasing power, in the hands of the Forces — brewery and greyhound shares did not rise on the news for nothing — and, at the moment, take nothing more from the taxpayer. They will draw away productive workers, thus reducing the goods available, and they will encourage the workers remaining in industry to ask for more.

The TUC has passed a resolution against profits. It might have been thought that the objection would be against profits from rearmament. But, no; it is against profits. Companies with gross profits over more than £ 10,000 per annum should, it is suggested, make a forced loan to the Government for capital development. This is no loan, for the conditions of repayment cannot be foreseen. The loan financed out of excess profits tax in the war was entirely different. Then we could look forward to a time of peace, when the loan could be — and was — repaid. This loan is to be made in peace time, and would be a capital levy.

This recommendation has yet to be accepted by even a Socialist Chancellor who admits to taking between 50 and 60 per cent of gross profits already. Be that as it may, the congress was right in declining to hunt the „war profiteers”. Those companies which are having to turn out armaments and goods for the fighting Services will, in the initial stages, suffer from dislocation, the expense of retooling and getting the production belts turning again. These factors will inevitably reduce profits. The profits might come later, though the profit from an Army jeep need not be greater than from a farm van.

Those who are screaming for more taxes to pay for the new rearmament programme — as distinct from paying for the new Services scales — are a little premature. The first move, as we have pointed out above, is re-equipment and the companies have to finance this change-over. To some degree the Government is already helping. New equipment can receive an initial allowance of 40 per cent for depreciation. This is, in effect, a tax free loan from the Government which has to be repaid over the life of the asset concerned. But the Government is not having to find any money wherewith to make the loan; it is merely forbearing to collect taxes which would otherwise be payable.

After re-equipment has been accomplished, the Government will have to find the money to pay for the goods produced. But that time lies in the future. As Mr. Churchill recently reminded us; in the first year, we get nothing; in the second year a trickle and in the third year a flood. I would not like to be dogmatic that taxes will not increase for another two or three years. They might do so earlier,

if only for the good of our souls and to show that the Government means business.

Rearmament is meaning higher commodity prices. This means, that without increased taxes and without the transfer of labour, the standard of living will fall. Ask any child whose chocolate will soon be costing 2d per lb. more. His mother will retort that her sheets and handkerchiefs have just had their official prices raised.

One effect rearmament will not have is to cut off trade with Russia and her associates. In the first half of 1950, the United Kingdom exported goods to the value of £ 6,300,000 to Russia. Of this total, £ 3,069,000 was as electric generators, £ 279,000 electric motors, £ 270,000 excavators and £ 428,000 machine tools. Apparently, Mr. Attlee is not concerned with these exports; he sees the damage which economic sanctions could do and he has his eye on the £ 11,569,000 of grain which came from Russia in the first six months of this year.

The Prime Minister might get away with the question of machine tools to Russia, though he has still to reckon with the United States. He has a much tougher nut to crack when he tells how his Government of planners will make sure that the aircraft factories will obtain their requirements without imperilling the export drive. This drive will probably have to be even stepped up in some directions.

By forcing this rearmament programme on the Western democracies Russia is driving down the standard of living. She has thereby abandoned her dreams of peaceful conquest. The new policy might be more successful than the last, for the results of the general election here must have been a sore disappointment.

London, September 8, 1950.

HENRY HAKE.

INTERNATIONALE NOTITIES.

ENGELANDS HANDEL MET HET OOSTELIJK BLOK.

De laatste weken heeft de Engelse pers o.a. aandacht besteed aan Englands handel met de landen achter het ijzeren gordijn. Zulks naar aanleiding van een radiorede van Churchill, waarin deze de export van machines naar Rusland ter sprake bracht. Zo heeft bijv. „The Statist” van 2 dezer hierin aanleiding gevonden om deze handel aan een analyse te onderwerpen.

In de eerste plaats kwam uit deze analyse naar voren, dat Englands handelsbalans met deze landen als geheel genomen sterk passief was — in 1949 en in de eerste helft van 1950 was bijv. de invoer uit Rusland 2 à 2½ maal zo groot als de uitvoer daarheen — en dat deze handel zich de laatste tijd in stijgende richting bewoog.

De invoer van Engeland uit de landen van het Oostelijk blok bestaat vnl. uit voedingsmiddelen, de uitvoer daarentegen in hoofdzaak uit meer duurzame goederen. Onderstaand staatje geeft een beeld van de belangrijkste posten van Englands handelsbalans met enkele Oosteuropese landen gedurende de eerste zes maanden van 1950.

Invoer uit:	in duizenden £	Uitvoer naar:	in duizenden £
Rusland (totaal)	15.109	Rusland (totaal)	6.300
w.o.: granen	11.569	w.o.: machines	5.226
hout	447	Tsjechoslow. (totaal)	2.331
huiden	1.146	w.o. machines	732
Joegoslavië (totaal)	6.182	wollen stoffen	491
w.o.: granen	1.155	Joegoslavië (totaal)	2.079
hout	3.983	w.o. machines	209
Polen (totaal)	10.305	voertuigen	439
w.o.: vlieën	5.920	Polen (totaal)	3.259
dierl. prod.	1.594	w.o. machines	1.578
hout	1.627		

In verhouding tot de totale buitenlandse handel van Engeland is de handel met het Oostelijk blok van betrekkelijk geringe betekenis. In 1949 was de Engelse uitvoer

naar Oost-Europa t.o.v. 1948 met ca £ 7 mln toegenomen, terwijl de totale uitvoer met ca £ 200 mln is gestegen. „It is quite true that in an export drive no contribution, however small, can be ignored”, zegt „The Statist”, „but it can be bought at too great a price”.

Wanneer de uitvoerpost „machines” uit bovenstaande tabel nader wordt gespecificeerd, dan verkrijgt men het volgende beeld:

(in duizenden £)

Rusland:		Polen:	
electrische generatoren	3.069	machinewerktuigen	442
electrische motoren	279	mijnbouwmachines	278
graafmachines	270	textielmachines	282
machinewerktuigen	428		
Tsjechooslowakije:			
machinewerktuigen		112	
textielmachines		412	

Het bovenstaande wekt de indruk, dat Rusland het meest om electrische uitrusting verlegen zit, die waarschijnlijk moet dienen om de aanzienlijke schade, die de Duitsers bij hun terugtocht hebben aangericht, te herstellen. Bovendien suggereert de grote Russische invoer uit Engeland van electrische generatoren, dat Rusland vooreerst nog niet de beschikking heeft over het industriële apparaat, dat nodig wordt geacht. „And this might be a sign of unpreparedness for war on the part of the Russians”, aldus bovengenoemd blad. De overige landen schijnen meer de nadruk op de productie van consumptiegoederen te leggen.

Of de discussies omtrent de handel met Rusland en de overige Oosteuropese landen nu als uitgangspunt de mogelijkheden van een oorlog — of een uitbreiding van de koude oorlog — of economische rivaliteit hebben, in ieder geval zal de Regering de problemen van de Engelse uitvoer moeten aanpakken. Engeland voert — niet alleen naar Oost-Europa maar ook naar andere landen — zo veel kapitaalgoederen uit, zegt „The Statist”, dat het schijnt, dat huidige handelsvoordelen worden verkregen ten koste van de toekomst.

DE WERELDPRODUCTIE VAN RUWE OLIE IN HET EERSTE HALFJAAR 1950.

De wereldproductie van ruwe olie, in de eerste zes maanden van 1950 beliep volgens „Petroleum Press Service” van deze maand naar schatting ongeveer 246 mln metrieke tonnen. Hiermede is het productie-record, dat op naam stond van het tweede halfjaar van 1948, met ongeveer 6 mln ton gebroken. Deze aanzienlijke stijging vond vooral in het tweede kwartaal plaats. Zo werd in Juni jl. een niveau bereikt van 43,5 mln ton, d.w.z. van meer dan 520 mln ton op jaarbasis.

Geschatte wereldproductie van ruwe olie.
(duizenden metrieke tonnen)

	Januari- Juni 1949	Juli- December 1949	Januari- Juni 1950
Noord-Amerika, w.o.:	128.949	126.876	127.099
Verenigde Staten	127.656	125.340	125.479
Canada	1.293	1.536	1.620
Latijns-Amerika, w.o.:	42.554	47.992	48.878
Venezuela	32.016	36.996	37.083
Midden-Oosten, w.o.:	35.262	35.923	41.101
Perzië	13.382	13.853	15.943
Saoedië-Arabië	12.410	11.061	11.937
Verro Oosten, w.o.:	4.855	5.475	6.165
Indonesië	2.820	3.110	3.500
Ned. Nw Guinea	125	120	130
West-Europa, w.o.:	745	851	972
Nederland	304	320	360
Duitsland	379	461	527
Oost-Europa, w.o.:	18.685	20.810	21.610
Sovjet-Unie	15.600	17.600	18.200
Roemenië	2.100	2.200	2.350
Totaal	231.050	237.927	245.825

Zoals vorenstaande tabel doet zien hebben vrijwel alle belangrijke productielanden in deze stijging een aandeel gehad. De Verenigde Staten komen opvallend achteraan; de stijging in dit land t.o.v. de vorige periode is uitsluitend toe te schrijven aan de hogere productie in Mei en Juni jl. Met de terugkeer van een gunstigere conjuncturele toestand steeg de productie aldaar zeer snel en bereikte in Juni een niveau van 22,7 mln ton, hetgeen inmiddels alweer is overschreden. De huidige dagproductie bedraagt bijna 5,6 mln barrels en benadert vrijwel het record van December 1948.

Opvallend is voorts de sterke stijging der olieproductie in het Midden-Oosten; het niveau van het vorige halfjaar werd nl. met meer dan 5 mln ton overschreden. In de productie der Oosteuropese landen valt — met uitzondering van Rusland — weinig verbetering te constateren. De autoriteiten in Roemenië, Hongarije en Albanië hebben hierover hun misnoegen geuit.

Wat de vooruitzichten voor het gehele jaar 1950 betreft, merkt „Petroleum Press Service” op, dat een belangrijke stijging der totale olieproductie schijnt te zijn verzekerd.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De geldmarkt.

De constellatie van de Nederlandse geldmarkt is zodanig, dat belangrijke monetaire gebeurtenissen zich slechts als flauwe rimpelingen, of zelfs in het geheel niet op deze markt weerspiegelen. Het grote saldo van het Rijk bij De Nederlandsche Bank en het feit, dat de banken te allen tijde practisch onbepaalde hoeveelheden schatkistpapier van de Staat kunnen verkrijgen, hebben tezamen het gevolg, dat de markt niet dan bij uitzondering en dan nog gedurende korte perioden, een dringend aanbod van geldgevers (vnl. banken) en nimmer een dringend vraag van de grote geldnemer (de Staat) te verwerken krijgt. De repercussies van monetaire wijzigingen in ons land op de geldmarkt dragen derhalve een „gedempt” karakter en wel met een zeer hoge dempingsgraad.

Monetaire veranderingen in ons land zijn thans zeer zeker gaande. Een er van is de sterke stijging van de prijzen der wereldgrondstoffen, d.w.z. van de importprijzen in Nederland. Importeurs komen daardoor voor grote deviezenaankopen te staan, welke ten laste van hun bankrekeningen worden betaald. De banken moeten hierdoor op hun beurt grote betalingen aan De Nederlandsche Bank verrichten; dit brengt de noodzaak van voortdurende aanvulling van hun saldo bij de circulatiebank mede. De daarvoor benodigde middelen nu behoeven niet gevonden te worden door verkoop van schatkistpapier op de markt. Mede in verband met het tamelijk geleidelijk karakter van het proces kan worden volstaan met het nalaten van een deel der aankopen van nieuw schatkistpapier, wanneer oud papier vervalt. De grote bedragen aan schatkistpapier, die deze en de volgende maand vervallen, vergemakkelijken dit uiteraard ten zeerste.

Door een verdergaande verruiming na de ultimo daalden de geldmarktstarieven gedurende de verslagweek nog enigszins. De callgeldnotering werd reeds Maandag 4 September verlaagd tot 1 pCt. De marktdisconto's daalden vrijwel over de gehele linie met $\frac{1}{16}$ pCt. Voor één t/m vijfjarmes papier boden de makelaars $\frac{1}{8}$ pCt, voor de meeste langlopende termijnen $\frac{1}{16}$ pCt.

De kapitaalmarkt.

De kogel is door de kerk. Wederom is het loonniveau in ons land met 5 pCt verhoogd, hetgeen na zekere tijd onvermijdelijk een prijsstijging moet medebrengen, die nog komt boven de stijgende importprijzen. Hetgeen er bekend is geworden over de wijze, waarop de Regering aan de op haar uitgeoefende druk tot loonsverhoging heeft

toegegeven, doet in beleggerskringen de opvatting postvatten, dat met de kans op een verderé loon-prijsspiraal ernstig rekening moet worden gehouden. De meeste beleggers ondergaan gelaten hun lot, d.w.z. handhaven hun spaarbank- en banktegoeden, hun obligatie- en aandelenbezit. Sommigen hunner echter trachten wegen te vinden om de koopkracht hunner spaarpenningen zoveel mogelijk te behouden. Het is voor de huidige verhoudingen wel kenmerkend, dat zij zich daarbij — althans gedurende de verslagweek — vnl. tot scheepvaart- en Indonesische aandelen wendden, en daarmede overschakelden van het risico van de koopkracht van de gulden op dat van het toekomstig beloop van de wereldvrachten en van de Indonesische economische politiek, welke beide laatste risico's toch ook niet gering kunnen worden genoemd.

	1 Sept. 1950	8 Sept. 1950
Aand. indexcijfers		
Algemeen	148,1	154,2
Industrie	211,3	217,9
Scheepvaart	156,5	164,1
Banken	121,2	123,7
Indonesische aandelen	51,6	55,8
Aandelen		
A.K.U.	164	171
Philips	222½	227½
Unilever	218	226½
H.A.L.	166	172
Amsterdam Rubber	125½	134½
H.V.A.	115½	126
Kon. Petroleum	294½	302½
Staatsobligaties		
2½ pCt N.W.S.	79½	79½
3-3½ pCt 1947	97¾/16	97¾/8
3 pCt Invest. Certif.	96¾/16	97¾/16
3 pCt Dollarlening	97¾/16	98½

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden gulden).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegoed bij corr. resp. in het buitenland en buitenlandse betaalmiddelen	Voorschotten in rek. crt. (incl. bel.)	Bankbiljetten in omloop
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	100.816	153.109	2.744.151
31 Juli '50	885.402	260.132	966.128	157.269	2.903.831
7 Aug. '50	885.598	250.070	966.932	55.586	2.855.361
14 Aug. '50	885.788	247.224	954.121	53.710	2.837.409
21 Aug. '50	886.072	320.159	904.774	51.553	2.824.438
28 Aug. '50	886.369	341.414	895.699	54.449	2.846.518
4 Sept. '50	886.641	305.337	950.193	50.840	2.873.000
11 Sept. '50	886.912	338.902	927.352	52.994	2.818.903

Data	Saldi in rekening courant					
	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist bijzondere rekening	Geblokkeerde saldi	Saldi van banken in Nederland	Vrije saldi van vreemde banken	Andere vrije saldi
30 Dec. '46						
31 Juli '50	414.382	914.213	1.720	42.537	527.212	573.312
7 Aug. '50	357.807	1021.040	1.709	44.275	475.514	481.883
14 Aug. '50	346.097	1078.471	1.648	45.359	475.303	421.491
21 Aug. '50	310.563	1162.054	1.639	53.079	495.578	384.697
28 Aug. '50	280.918	1209.584	1.637	48.855	507.664	338.792
4 Sept. '50	212.995	1209.584	1.635	44.312	545.025	371.260
11 Sept. '50	269.782	1209.584	1.633	51.825	533.166	369.572

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 11 September 1950.

Activa.		
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	Hoofdbank f —) Bijbank —) Agentsch. —)	f —
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. 15, onder 4°, van de Bankwet 1948)		f —
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947		1.350.000.000,—
Voorschotten in rek. crt. op onderpand (incl. beleningen)	Hoofdbank, f 45.860.483,90) Bijbank " 458.415,89) Agentsch. " 6.675.319,18)	f 46.994.218,97
Op effecten enz.		51.772.870,90)
Op goederen en celen		1.221.348,07)
		52.994.218,97*)
Voorschotten aan het Rijk (art. 20 van de Bankwet 1948)		—
Boekvoering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947		1.500.000.000,—
Munt en muntmateriaal:		
Gouden munt en gouden muntmateriaal		871.479.288,58
Zilveren munt enz.		15.732.268,69
		886.911.557,27
Papier op het buitenland	f 338.902.405,98	
Tegoed bij correspondenten in het buitenland		925.827.587,59
Buitenlandse betaalmiddelen		1.524.540,69
		1.266.254.534,26
Vorderingen in gulden op vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen		371.150.434,54
Belegging van kapitaal, reserves, pensioenfonds en voorzieningsfonds		134.024.552,73
Gebouwen en inventaris		1.500.000,—
Diverse rekeningen		390.009.806,98
		f 5.952.845.104,75
Passiva.		
Kapitaal		f 20.000.000,—
Reservefondsen		18.418.854,74
Bijzondere reserves		69.951.000,39
Pensioenfonds		24.472.203,47
Voorzieningsfonds personeel in tijdelijke dienst		1.502.725,68
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiften)		59.633.870,—
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgifte)		2.818.903.035,—
Bankassigaties in omloop		193.930,63
Rekening courant saldo's:		
's Rijks Schatkist	f 269.782.255,64	
's Rijks Schatkist, bijzondere rekening	1.209.583.677,14	
Geblokkeerde saldo's	1.633.261,71	
Saldo's van banken in Nederland	51.824.676,54	
Vrije saldo's van vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen	553.166.488,58	
Andere vrije saldo's	369.572.072,62	
		2.455.562.432,23
Crediteuren in vreemde geldsoort		24.133.517,71
Diverse rekeningen		460.073.534,90
		f 5.952.845.104,75

*) Waarvan schatkistpapier, rechtstreeks door de Bank in disconto genomen f —
 *) Waarvan aan Indonesië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99) 31.623.900,—
 Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten 133.903.722,—

BANK VAN ENGELAND.

(Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Metaalvoorraad	Govt debts and Govt securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie	Biljetten in Banking Dept	Gouden en zilveren munten
25 Dec. '46	0,2	1.449,1	1.450	1.428,2	22,1	1,3
23 Aug. '50	0,4	1.349,3	1.350	1.307,5	42,9	5,9
30 Aug. '50	0,4	1.347,8	1.350	1.302,0	48,3	5,5
6 Sept. '50	0,4	1.347,1	1.350	1.299,0	51,4	4,8

Data	Govt securities	Other securities		Deposits			
		Disc. and advances	Securities	Totaal	Public accounts	H.M. Treasury/Special account	Banken
25 Dec. '46	311,8	13,6	15,8	346,5	10,3	—	278,9
23 Aug. '50	576,9	14,7	22,2	644,2	18,1	—	283,3
30 Aug. '50	539,2	23,4	35,9	633,7	12,8	—	278,8
6 Sept. '50	549,6	22,2	24,6	634,1	13,4	—	279,1

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Verplichtingen	31 Aug. 1950	23 Aug. 1950
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederl. Bank	f 274.051.010,67	f 311.486.467,68
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	„ 35.493.964,64	„ 18.041.560,—
Kasvorderingen wegens creditverstreking aan het buitenland	—	—
Daggeldlening tegen onderpand	—	—
Saldo der postrekeningen van Rijkscomptabelen	„ 376.378.513,99	„ 365.207.329,04
Voorschotten op ultimo Juli 1950 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	—	—
Vordering in rek. courant op: V.S. Indonesië	„ 53.455.002,15	„ 53.455.002,15
Suriname	„ 12.306.011,41	„ 12.306.011,41
Ned. Antillen	—	—
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	—	—
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	—	—
Andere staatsbedrijven en instellingen	„ 508.221.518,92	„ 510.297.837,92

Vorderingen		
Voorschot door De Nederlandsche Bank verstrekt	—	—
Voorschot, door De Nederlandsche Bank in rekening courant verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	f 2014.788.400,—	f 2013.388.400,—
Schatkistproven bij De Nederl. Bank ingevolge overeenkomst van 26 Febr. 1947	„ 1.350.000.000,—	„ 1.350.000.000,—
Schatkistproven in omloop (rechtstreeks bij De Nederl. Bank is geplaatst nihil) f 5.352,7 mln w.o. garantie Bretton Woods f 1.245 mln.	„ 4.098.500.000,—	„ 4.107.700.000,—
Daggeldleningen	—	—
Muntbiljetten in omloop	„ 135.392.761,—	„ 134.510.500,50
Schuld op ultimo Juli 1950 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	„ 160.906.799,31	„ 160.906.799,31
Schuld in rek. courant aan: V.S. Indonesië	—	—
Suriname	—	—
Ned. Antillen	„ 12.368.063,64	„ 12.290.514,90
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	„ 30.640.984,49	„ 30.576.889,94
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	„ 323.713.781,65	„ 326.304.776,86
Andere staatsbedrijven	„ 14.899,39	„ 14.899,39
Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks Schatkist	„ 1164.186.303,35	„ 1126.986.303,35

DE JAVASCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal goud	Vorderingen in vreemd valuta courant betaalbaar	Zilveren tekennunt en pasnunt	Disconto's en voorschotten op onderpand betaalbaar in eigen courant	Voorschotten aan de Regering v. d. Rep. der V.S.I.
31 Mrt '47	477.080	35.363	33.256	85.402	255.201
16 Aug. '50	676.918	77.428	14.743	194.166	1.958.558
23 Aug. '50	676.918	78.741	14.768	187.400	1.982.818
30 Aug. '50	676.918	74.400	14.782	158.638	2.034.320

Data	Bankbiljetten in omloop		Rekening courant		
	Oude uitgifte	Nieuwe uitgifte	Van de Regering van de Rep. der V.S.I.	Bijzond. rekening inzake de E.C.A. hulp	Van anderen
31 Mrt '47	453.816	—	—	—	503.718
16 Aug. '50	84.103	1.806.024	—	—	658.339
23 Aug. '50	83.747	1.831.150	—	—	685.240
30 Aug. '50	83.530	1.847.859	—	—	692.325

Muntbiljettencirculatie per 31 Mrt 1947 f 646.830.979. -
 Muntbiljettencirculatie per 16 Aug. 1950 f 379.255.809,50.
 Muntbiljettencirculatie per 23 Aug. 1950 f 382.834.065,50.
 Muntbiljettencirculatie per 30 Aug. 1950 f 378.536.592,50.

BANK VAN FRANKRIJK!

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Disconto's en voorschotten	Voorschotten aan de Staat		
			Vaste	Schatkist	Bezettingen - kosten Duitsland
26 Dec. 1946	94.817	118.302	59.449	67.900	426.000
10 Aug. 1950	52.981	421.628	125.042	165.800	426.000
17 Aug. 1950	182.785	417.646	60.042	165.800	426.000
24 Aug. 1950	182.785	413.984	60.042	163.900	426.000
31 Aug. 1950	182.785	404.367	60.042	163.600	426.000

Data	Bankbiljettencirculatie	Deposito's		
		Totaal	Staat	Accords de coop. economique
26 Dec. 1946	721.865	63.458	—	—
10 Aug. 1950	1.433.913	135.463	21	23.007
17 Aug. 1950	1.418.067	164.368	27	25.872
24 Aug. 1950	1.408.177	172.468	32	25.872
31 Aug. 1950	1.455.008	147.562	75	12.778

TINPRODUCTIE ¹⁾).

In 1.000 long tons	Tin in tinerts				Zuivere tin ²⁾				
	Bolivia ⁴⁾	Indonesië	Malakka	Totaal	Ver. St.	Malakka ⁵⁾	Nederland	Gr. Br. ⁶⁾	Totaal
1938	25,5 ⁷⁾	29,7 ⁷⁾	43,4	165,0 ⁷⁾	—	63,7	25,3	32,1	162,1 ⁷⁾
1939	27,5 ⁷⁾	26,8 ⁷⁾	47,4	167,5 ⁷⁾	—	80,5	14,4	37,3	173,8 ⁷⁾
1940	37,9	41,3 ⁷⁾	83	235,0 ⁷⁾	1,4 ⁷⁾	126,9	1,2	46,7	225,9 ⁷⁾
1941	42,1	53,4 ⁷⁾	79,4	245,0 ⁷⁾	1,8 ⁷⁾	125,9	—	41,3	216,0 ⁷⁾
1942	38,3	9,9	15,7	121,0 ⁷⁾	16,2 ⁷⁾	15	—	37,3	105,6 ⁷⁾
1943	40,3 ⁷⁾	19,1	26,0	138,5 ⁷⁾	21,5 ⁷⁾	15	—	31,6	130,6 ⁷⁾
1944	38,7 ⁷⁾	7,0	9,3	99,5 ⁷⁾	30,9 ⁷⁾	5	—	28,6	93,5 ⁷⁾
1945	42,5	1,1	3,2	87,5 ⁷⁾	40,5 ⁷⁾	5	—	27,5	89,5 ⁷⁾
1946	37,6	6,4	8,4	89,0 ⁷⁾	43,5	11,5	0,9	29,1	99,3 ⁷⁾
1947	33,3	15,9	27,0	112,0 ⁷⁾	33,3	29,3	9,0	28,1	124,6 ⁷⁾
1948	37,3	30,6	44,8	151,5 ⁷⁾	36,7	49,7	16,4	31,0	157,5 ⁷⁾
1949	34,1	29,0	54,9	162,4	36,1	62,7	19,2	28,4	168,2 ⁷⁾
Juni	4,0	2,5	4,8	15,7 ⁷⁾	2,9	5,2	0,8	2,3	14,2 ⁷⁾
Juli	2,3	2,5	4,6	12,7 ⁷⁾	3,0	5,1	2,0	2,8	13,9 ⁷⁾
Aug.	2,7	2,3	4,8	13,9	3,0	5,3	2,2	2,5 ⁷⁾	13,9 ⁷⁾
Sept.	2,7	2,2	4,7	13,2	2,9	5,2	2,2	2,2 ⁷⁾	14,4 ⁷⁾
Oct.	2,2	2,4	4,9	13,3 ⁷⁾	3,0	5,8	1,3	2,0	14,2
Nov.	3,6	2,4	4,8	14,5	3,0	6,4	1,4	2,7	14,6
Dec.	4,2	2,3	4,7	14,6	2,8	5,5	1,0	2,9	13,9
1950									
Jan.	0,9	2,4	5,2	12,3	2,6	5,5	1,2	2,5	13,7
Febr.	1,7	2,5	4,4	12,6	2,4	4,5	1,4	1,8	12,0
Mrt	4,2	2,6	4,7	15,6	2,7	6,9	1,4	2,4	15,2
April	3,0	2,8	4,8	13,6	2,5	5,4	1,4	2,2	14,2
Mei	2,8	5,2	4,0	14,0	3,0	5,4	2,1	2,6	16,0
Juni	2,6	4,7							

¹⁾ Bron: „Statistical Bulletin“ van de „International Tin Study Group“. Cursief gedrukte cijfers zijn schattingen.

²⁾ Exclusief de U.S.S.R.
³⁾ Productie der smelterijen, exclusief uit tinhoudend afval.
⁴⁾ Exportcijfers, daar productiecijfers niet beschikbaar zijn.
⁵⁾ Maandcijfers hebben betrekking op vier- of vijf-wekelijkse perioden.
⁶⁾ Na de oorlog inclusief productie uit geïmporteerd afval.
⁷⁾ Gecorrigeerde cijfers.

WERKLOOSHEID EN WERKVERRUIMING IN NEDERLAND ¹⁾).

Maand	Geheel werklozen	Geheel wachtgeelers	Geregistreerde D.U.W.-arbeiders ²⁾
30 Juni 1945	112.622	120.800 ³⁾	18.300 ⁴⁾
29 Juni 1946	45.953	13.382	30.693
30 Juni 1949	31.855	723	16.871
31 Juli 1949	33.162	611	12.656
31 Aug. 1949	37.344	715	12.628
30 Sept. 1949	38.255	184	8.831
31 Oct. 1949	42.119	498	12.388
30 Nov. 1949	47.837	615	19.415
31 Dec. 1949	59.935	824	27.927
31 Jan. 1950	75.819	1.756	31.844
28 Febr. 1950	71.332	2.110	33.430
31 Mrt 1950	57.562	2.333	31.747
30 April 1950	59.175	3.148	28.374
31 Mei 1950	53.586	537	22.471
30 Juni, 1950	46.518	285	17.724
31 Juli 1950	46.900 ⁵⁾	200 ⁵⁾	13.700 ⁵⁾

¹⁾ Bronnen: „Maandschrift van het C.B.S.“ en „Statistisch Bulletin van het C.B.S.“; gegevens van de arbeidsbureau.
²⁾ Incl. degenen, die wegens ziekte, ongeval, weersomstandigheden, enz. niet konden werken.
³⁾ Schattingen.

★ **Diversen** ★

6 cyl. **PACKARD SEDAN '38/'39**
2 pers. + dicky seat, in uitst. st.
Nat. bew., verzekering + w.bel.
Spotprijs. Te bevr. Gerststr. 16,
Rotterdam Z.

Door particulier aangeb. in pr.
staat verk. **CHRYSLER AIRFLOW**,
model Coach, personenwagen, '38.
Bandenmaat 625-650 X 16. Br.:
Handelsraad, Postbus 53, Arnhem.

LYNCO

**KETTING
FORMULIEREN**



Lynco
FABRIEKEN

GRONINGEN TELEFOON 25318

**Annonces voor het
volgende nummer**
dienen uiterlijk 18
September in het be-
zit van de admini-
stratie te zijn.

◆ **Vacatures** ◆

**COOPERATIEVE CENTRALE BOERENLEENBANK
EINDHOVEN.**

In verband met het vertrek per 1 Januari a.s. van een der directieleden wegens het bereikt hebben van de pensioengerechtigde leeftijd, dient te worden voorzien in een

vacature in de directie

Sollicitanten kunnen zich schriftelijk wenden tot Het Bestuur, onder vermelding „Sollicitatie directie“.

POSITIE

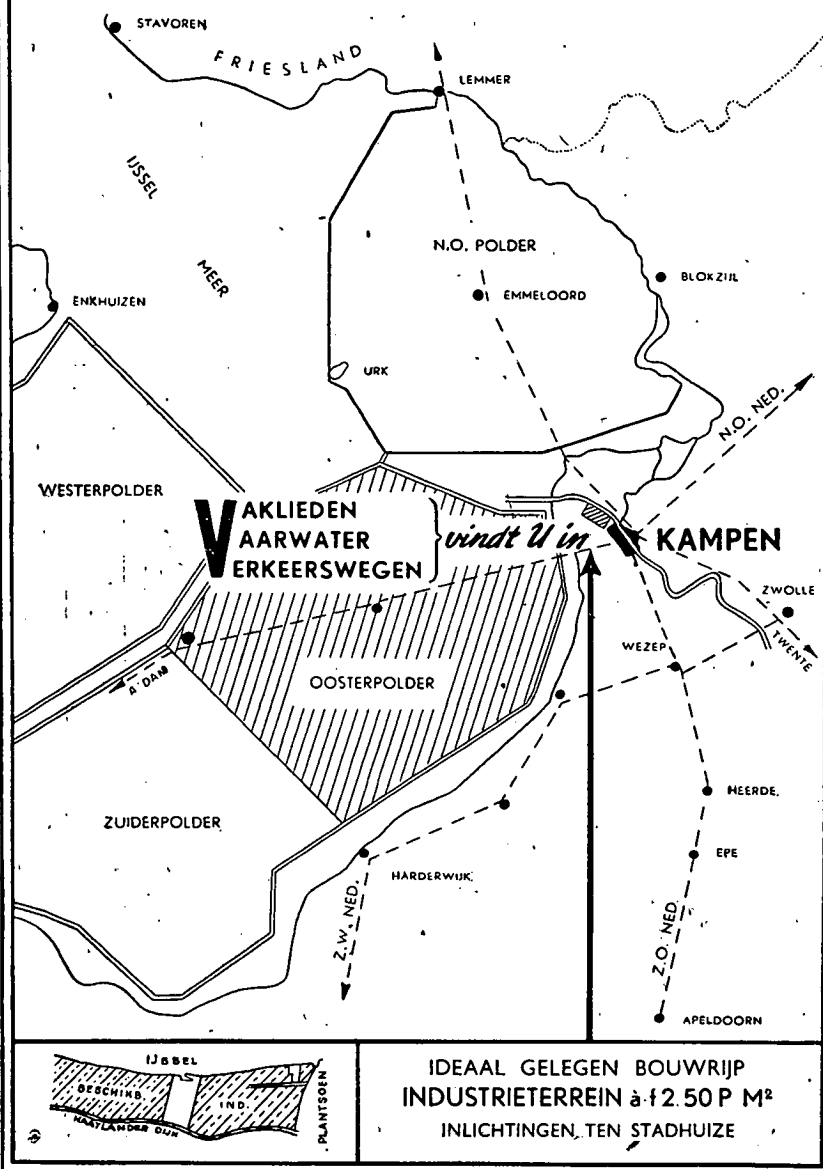
disponibel in Frans-West-Afrika voor energiek persoon, in staat zich financieel te interesseren. Accountantskantoor Van den Berg, Dordtselaan 152 a, Rotterdam. Telefoon 76640.

◆ **Beschikbare krachten** ◆

ADMINISTRATIEVE KRACHT

26 jaar, o.a. in bez. v. dipl. M.B.A., statistisch onderlegd, zoekt passende werkring in Nederland of elders. Br. onder no. ESB 1824, bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

*Het oude en het nieuwe land
reiken in KAMPEN elkaar de hand!*



**IDEAAL GELEGEN BOUWRIJP
INDUSTRIETERREIN à f. 2.50 P M²
INLICHTINGEN, TEN STADHUIZE**

**Economisch - Statistische
Berichten**

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W).
Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.
Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Econo-
mie, 14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland f 26,— per jaar,
voor België/Luxemburg f 28,— per jaar, te voldoen door storting van de
tegenwaarde in Belgische francs bij de Banque de Commerce te Brussel
of op haar Belgische postgirorekening no 260.34.

Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—, overige
landen f 28,— per jaar.

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden
beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangelekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzee-
dijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de
Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon
69300, toestel 6). Advertentie-tarief f 0,40 per mm. Contract-tarieven
op aanvraag. Rubrieken „Vacatures“ en „Beschikbare krachten“
f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht
voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.